

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜZİK ANA BİLİM DALI

SULTAN MEHMED VAHİDEDDİN ŞARKILARININ
TÜR VE BİÇİM YÖNÜNDEN ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Yavuz DEMİRTAŞ

HAZIRLAYAN
Cemil Hadi BULUT

ELAZIĞ-2018

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜZİK ANA BİLİM DALI

**SULTAN MEHMED VAHİDEDDİN ŞARKILARININ TÜR
VE BİÇİM YÖNÜNDEN ANALİZİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Yrd. Doç. Dr. Yavuz DEMİRTAŞ

HAZIRLAYAN

Cemil Hadi BULUT

Jürimiz, tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonunda bu yüksek lisans / doktora tezini oy birliği / oy çokluğu ile başarılı saymıştır.

Jüri Üyeleri:

1. Yrd. Doç. Dr. Yavuz DEMİRTAŞ
2. Prof. Dr. Nino KVATCHANTIRADZE
3. Yrd. Doç. Dr. Ramazan KAMILOĞLU

F. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun tarih ve sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ömer Osman UMAR
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Sultan Mehmed Vahideddin Şarkılarının Tür ve Biçim Yönünden Analizi

Cemil Hadi BULUT

Fırat Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Müzik Anabilim Dalı

Türk Sanat Müziği Bilim Dalı

ELAZIĞ – 2018, Sayfa: IX+106

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzik Anabilim Dalı'nda hazırlanmış olan bu yüksek lisans tezinde, Osmanlı Devleti'nin son padişahı Sultan Mehmed Vahideddin, siyasî kimliğinden ziyade “İcracı-Bestekâr Mehmed Vahideddin” olarak ele alınmıştır. Sultan Vahideddin'in yetmiş bir sene boyunca ailesi tarafından muhafaza edilmiş olan besteleri arasından, bestekârlığını ön plana çıkaran ve Türk Müziğinin dizi ve seyir bakımından zengin makamlarından meydana gelen on tanesi bu çalışmada biçim ve tür yönünden incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sultan, Vahideddin, Türk Müziği, Bestekâr, Dizi, Şarkı, Analiz.

ABSTRACT

Master Thesis

**The Kind and Form Analysis of Sultan Mehmed Vahdettin's Pieces Composed in
the Form of a Song**

Cemil Hadi BULUT

The University of Fırat

The Institute of Social Science

The Department of Music

ELAZIĞ – 2018, Page: IX+107

Mehmed Vahideddin, last Sultan of Ottoman Empire takes part in this graduate thesis prepared in institute of social sciences music major at Fırat University as a instrumentalist – composer Mehmet Vahideddin, not as a politic person. Among the compositions protected by his family for 71 years, ten of them consisting of the modes which reflects his composer side have been reviewed as form and genre. These ten compositions have been reviewed as from and genre because they where composed with the modes which are used more and rich about scale and improvization in Turkish music.

Key Words: Sultan, Vahideddin, Turkish Music, Composer, Scale, Song, Analysis.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT.....	III
İÇİNDEKİLER.....	IV
ÖNSÖZ	VIII
KISALTMALAR	IX
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SULTAN MEHMED VAHİDEDDİN'İN HAYATI VE MUSİKİŞİNASLIĞI.....	3
1.1. Sultan Mehmed Vahideddin (VI. Mehmed)'in Hayatı	3
1.1.1. Doğumu, Ailesi ve Yakın Çevresi.....	3
1.1.2. Velihtlığı ve Padişahlığı	3
1.1.3. Dönemindeki Olaylar	4
1.1.4. Eşleri ve Çocukları	6
1.1.5. İstanbul'dan Çıkışı ve Vefatı.....	7
1.2. Musikişinaslığı	8
1.2.1. Sâzendeliği	10
1.2.2. Bestekârlığı.....	11

İKİNCİ BÖLÜM

2. SULTAN MEHMED VAHİDEDDİN'İN ŞARKI FORMUNDAKİ BESTELERİNİN BİÇİM YÖNÜNDEN İNCELENİŞİ	16
2.1. Rast Şarkı: “Hicrân İle Dil-hastayım Ümmîd İle Nâlân”	21
2.1.1. Genel Saptamalar.....	21
2.1.2. Özel Saptamalar.....	21
2.1.2.1. Makamsal Anlayışa İlişkin Saptamalar:	21
2.1.2.2. Usûl Anlayışına Göre Saptamalar:	22
2.1.2.3. Sözlere İlişkin Saptamalar:	23
2.1.2.4. Biçime İlişkin Saptamalar:.....	24
2.1.2.5. Tür Özellikleri.....	24
2.2. Rast Şarkı: “Alıp Gitdinse De Akl u Karârım”	26
2.2.1. Genel Saptamalar.....	26
2.2.2. Özel Saptamalar.....	26

2.2.2.1. Makamsal Anlayışa İlişkin Saptamalar:	26
2.2.2.2. Usûl Anlayışına Göre Saptamalar:	27
2.2.2.3. Sözlere İlişkin Saptamalar:	28
2.2.2.4. Biçime İlişkin Saptamalar	29
2.2.2.5. Tür Özellikleri.....	29
2.3. Mâhur Şarkı: “Ey yadî bana enîs-i gam-hâr”	31
2.3.1. Genel Saptamalar.....	31
2.3.2. Özel Saptamalar.....	31
2.3.2.1. Makamsal Anlayışa İlişkin Saptamalar:	31
2.3.2.2. Usûl Anlayışına Göre Saptamalar:	33
2.3.2.3. Sözlere İlişkin Saptamalar:	33
2.3.2.4. Biçime İlişkin Saptamalar:.....	34
2.3.2.5. Tür Özellikleri.....	34
2.4. Sazkar Şarkı “Gencînen Olsam Virân Edersin”	36
2.4.1. Genel Saptamalar.....	36
2.4.2. Özel Saptamalar.....	36
2.4.2.1. Makamsal Anlayışa İlişkin Saptamalar:	36
2.4.2.2. Usûl Anlayışına Göre Saptamalar.....	38
2.4.2.3. Sözlere İlişkin Saptamalar	38
2.4.2.4. Biçime İlişkin Saptamalar.....	39
2.4.2.5. Tür Özellikleri.....	39
2.5. Nihavend Şarkı: “Dost bî-pervâ felek bî-rahm devran bî-sükûn”	41
2.5.1. Genel Saptamalar.....	41
2.5.2. Özel Saptamalar.....	41
2.5.2.1. Makamsal Anlayışa İlişkin Saptamalar:	41
2.5.2.2. Usûl Anlayışına Göre Saptamalar:	42
2.5.2.3. Sözlere İlişkin Saptamalar	43
2.5.2.4. Biçime İlişkin Saptamalar.....	44
2.5.2.5. Tür Özellikleri.....	44
2.6. Nihavend Şarkı: “Ne güzelsin ne kadar dilbersin”	46
2.6.1. Genel Saptamalar.....	46
2.6.2. Özel Saptamalar.....	46
2.6.2.1. Makamsal Anlayışa İlişkin Saptamalar:	46

2.6.2.2. Usûl Anlayışına Göre Saptamalar:	47
2.6.2.3. Sözlere İlişkin Saptamalar:	47
2.6.2.4. Biçime İlişkin Saptamalar:	48
2.6.2.5. Tür Özellikleri:	48
2.7. Nihavend Şarkı “Ey melek-haslet benim pîraye-i cânım mısın”	50
2.7.1. Genel Saptamalar:	50
2.7.2. Özel Saptamalar:	50
2.7.2.1. Makamsal Anlayışa İlişkin Saptamalar:	50
2.7.2.2. Usûl Anlayışına Göre Saptamalar:	51
2.7.2.3. Sözlere İlişkin Saptamalar:	52
2.7.2.4. Biçime İlişkin Saptamalar:	53
2.7.2.5. Tür Özellikleri:	53
2.8. Uşşak Şarkı “Dil Perîşan Sîne Pür-yâre Ciğer Sâd-Pâredir”	55
2.8.1. Genel Saptamalar:	55
2.8.2. Özel Saptamalar:	55
2.8.2.1. Makamsal Anlayışa İlişkin Saptamalar:	55
2.8.2.2. Usûl Anlayışına Göre Saptamalar:	57
2.8.2.3. Sözlere İlişkin Saptamalar:	57
2.8.2.4. Biçime İlişkin Saptamalar:	58
2.8.2.5. Tür Özellikleri:	58
2.9. Hüseyinî Şarkı “Cevrin Beni Öldürse De Aşkından Usanmam”	60
2.9.1. Genel Saptamalar:	60
2.9.2. Özel Saptamalar:	60
2.9.2.1. Makamsal Anlayışa İlişkin Saptamalar:	60
2.9.2.2. Usûl Anlayışına Göre Saptamalar:	62
2.9.2.3. Sözlere İlişkin Saptamalar:	62
2.9.2.4. Biçime İlişkin Saptamalar:	63
2.9.2.5. Tür Özellikleri:	63
2.10. Hicaz Şarkı “Gel bir daha gül ruyini aç handeni göster”	65
2.10.1. Genel Saptamalar:	65
2.10.2. Özel Saptamalar:	65
2.10.2.1. Makamsal Anlayışa İlişkin Saptamalar:	65
2.10.2.2. Usûl Anlayışına Göre Saptamalar:	67

2.10.2.3. Sözlere İlişkin Saptamalar:	67
2.10.2.4. Biçime İlişkin Saptamalar:.....	67
2.10.2.5. Tür Özellikleri.....	68
SONUÇ	70
KAYNAKLAR	71
EKLER	72
Ek 1. Orjinallik Raporu	72
Ek 2. Sultan Mehmed Vahideddin’e Ait, Murat Bardakçı’nın Sultâni Besteler kitabından elde edilen notaların orijinal nüshaları	73
Ek 3. Sultan Mehmed Vahideddin’in farklı zamanlarda çekilmiş fotoğrafları ve Şam’daki mezarının fotoğrafları;	106
ÖZ GEÇMİŞ	108

ÖNSÖZ

Sultan VI. Mehmed Vahideddin; yani Sultan Abdülmecid'in oğlu ve Osmanlı'nın son padişahı, bu akademik çalışma onu tarihin tartışma sayfalarında ki siyasî özellikleri ile değil, musikişinaslığı ve bestekârlık özelliğinin ürünü olan seçkin makamlardan oluşan on adet şarkı formunda ki bestelerini biçim ve tür yönünden analizleriyle anlatmaktadır.

Bu çalışmada yer alan eserler Şehzade Korkud'dan Üçüncü Murad'a, Üçüncü Selim'den İkinci Mahmud'a, Sultan Abdülâziz'e, Halife Abdülmecid'e, çok sayıda şehzade ve sultana uzanan ırsî bir geleneğin, Osmanlı ailesindeki musikişinaslığın ve bestecilik hüneri halkalarının devamıdır. Sultan Mehmed Vahideddin'in var olduğu bilinen bestelerinin sayısı tam olarak altmış üçtür.

Bu eserler, notalarının ailesinden alınarak toparlandığı Sultanî Besteler kitabının yazarı Murat Bardakçının ifadesiyle Sultan Abdülmecid oğlu kanunî-bestekâr Mehmed Vahideddin'in bir kısmı Dolmabahçe ve Yıldız saraylarının avizeli salonlarında, bir kısmı da San Remo'da ki küçük bir sürgün villasının loş odasında örülmüş nağmeler dünyasının yansımasıdır.

Çalışmamızın ilk bölümünde Sultan Vahideddin'in hayatı, ailesi, şehzadeliliği, padişahlığı ve musikişinaslığı hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci ve son bölümünde ise "Eserlerinin Tür ve Biçim Yönünden İncelenmesi" başlığı altında, Sultan Mehmed Vahideddin'in şarkı formunda bestelediği dizi ve seyir bakımından zengin makamlardan oluşan on tane eserini inceleyerek onların müzikal analizlerini yaptık. Çalışmamızı; "Sonuç", "Kaynaklar" ve "Öz Geçmiş" bölümleri ile tamamladık.

Bu çalışmamda kaynak ve çalışmalarıyla destek olan değerli Elazığ Klasik Türk Müziği Korusu Ud sanatçısı ve Fırat Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Öğretim Elemanı Emrah ÇÜMENDİR'e, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni İpek YAVUZ'a, değerli eşime, aileme teşekkür ederim. Bu çalışmanın ortaya çıkması için kıymetli yönlendirmeleri ve destekleri ile aynı zamanda tez danışmanımda olan okul müdürüm, değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Yavuz DEMİRTAŞ'a teşekkürlerimi bir borç bilirim.

KISALTMALAR

- a.g.e** : Adı geçen eser
bkz. : Bakınız
C. : Cilt
Çev. : Çeviri
s. : Sayfa
ss. : Sayfalar arası

GİRİŞ

Osmanlı tarihi denilince akla ilk gelen, beylik döneminden başlayarak dünyanın en büyük gücü oluncaya kadar geçen süre içerisinde, birçok siyasi olayların cereyan edilişlerinin anlatıldığı tarihtir. Fakat bu şanlı tarihin içerisinde şanlı bir kültür medeniyet sarmalının olduğu unutulmamalıdır. Kültür ve medeniyetin beşiği olan Anadolu'nun ve Türk Kültürünün en güzel ürünlerinden, mihenk taşlarından biri ise Türk Müziği'dir.

Türk müziği; Osmanlı döneminde Anadolu'da yörelerin dilinde halk müziği, saraylarda ise Osmanlı devletinin beylik döneminden cihan devletine yükseldiği gibi musiki de makamsal yapısını sürekli genişleterek en önemli yükselen değerlerinden olmuştur. Şehzadelerin, padişahların devlet yönetiminin dışında en çok vakit ayırdıkları uğraşlardan biri olan musiki son döneme kadar önemini yitirmemiştir.

Problem Durumu

Osmanlı'nın musikiye verdiği önemin göstergesi olan bestekâr padişahlar ve Osmanlı'nın son padişahı olan Sultan VI. Mehmed Vahideddin'in musikişinaslığının ve bestekârlığının çok bilinmemesi araştırmanın problem durumu olarak tespit edilmiştir.

Çalışmanın Amacı ve Önemi

Türk Müziği'nin değerinin daha iyi anlaşılmasını sağlamak ve Sultan VI. Mehmed Vahideddin'in "Osmanlı'nın Bestekâr Padişahları" silsilesinden gelen bestekâr özelliğinin ürünü olan bestelerinin biçim ve tür yönünden incelenerek gelecek için faydalı bir kaynak elde etmek ve Sultan VI. Mehmed Vahideddin'in musikişinas, bestekâr yönünü ön plana çıkartmak.

Sınırlılıklar

Sultan Mehmed Vahideddin'e ait sözlü eserler Murat Bardakçı'nın Sultani Besteler kitabından elde edilmiştir. Sultan'ın bestekârlığını ön plana çıkaran on tane eserin biçim ve tür yönünden analizi gerçekleştirilmiştir.

Yöntem

İlk bölümde Sultan Mehmed Vahideddin'in biyografisi (hayatı) ile ilgili tespit edilen eserlere ulaşılmaya çalışıldı. İkinci bölümde yer alan eserlerin tür ve biçim incelemesinde, Alâeddin Yavaşca'nın "Türk Mûsikî'nde Kompozisyon ve Beste Biçimleri" adlı eserine göre tasnif edilmiştir. Eserlerin nazari çözümlemeleri ise Rauf Yekta Bey'in "Türk Mûsikîsi" adlı edvarına ve İsmail Hakkı Özkan'ın "Türk Musikisi

Nazariyatı ve Usulleri & Kudüm Velveleleri” edvarına göre yapılmıştır. Eserlerin genel saptamaları yapılarak güfte, usul, biçim ve tür yönünden incelenmesi gerçekleştirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SULTAN MEHMED VAHİDEDDİN'İN HAYATI VE MUSİKİŞİNASLIĞI

1.1. Sultan Mehmed Vahideddin (VI. Mehmed)'in Hayatı

1.1.1. Doğumu, Ailesi ve Yakın Çevresi

Sultan VI. Mehmed Vahideddin Sultan Abdülmecid'in (ö. 1861) 42. çocuğu olarak 1861'in 4 Ocak günü Dolmabahçe Sarayı'nda dünyaya gelmiştir.¹ Annesi Gülistû Hanımdır.² Çok küçük yaşta anne ve babasını kaybetmiş ve Sultan Abdülmecit'in ikballerinden Şayeste Hanımefendi (ö. 1912) tarafından büyütülmüştür. Ağabeyleri Sultan V. Murad (ö. 1904), Sultan II. Abdülhamit (ö. 1918) ve Sultan Mehmed Reşat'tır (ö. 1918).³

1.1.2. Veliahtlığı ve Padişahlığı

Osmanlı Devleti'nin 36. ve son padişahı 115. İslam halifesi olan Sultan VI. Mehmed Vahideddin Sultan Abdülmecit'in sekizinci oğlu olup, kendisinden önce tahta geçen V. Murat, II. Abdülhamit ve V. Mehmet Reşat'tan sonra gelmesinden dolayı tahta geçiş sıralamasında çok aşağılarda olduğu için gözden uzak bir yaşam sürmüştür. V. Mehmet Reşat tahta geçtiğinde, Sultan Abdülaziz'in oğlu Yusuf İzzeddin Efendi veliaht olmuştur. Yusuf İzzettin'in 1 Şubat 1916'da bir yurt dışı seyahatine çıkacağı gün henüz aydınlatılamayan bir şekilde intiharı üzerine Vahideddin veliahtlık makamına yükselmiştir.⁴

(Murat Bardakçı) bu konuyu şöyle anlatır: “Dünya, kan ve ateş içinde o günlerde. Herkes birbirleriyle harbe tutuşmuş, bu harpte Osmanlı ülkesi de taraftır ve üç kıtada birden açılan cephelerde sadece ölüm-kalım ve var olma mücadelesi varmış. Müttefiklerin en güçlüsü olan Alman imparatoru, Alman Kayzeri İkinci Wilhelm Osmanlı hükümdarı V.Mehmet Reşat'ı memleketine davet etmiştir. Ağırlamak ve cepheleri gezdirmek istemektedir. Her ne olursa olsun harbi kazanacağına emin ve daha

¹ Murat Bardakçı, *Şahbaba*, Everest Yayınları, İstanbul 2015, s. 31.

² Şehzadenin doğumunu harem kayıtları “21 Cemaziyelahir 1277: Velâdet-i Mehmed Vahideddin Efendi Hazretleri. Dördüncü ikbal hanımefendiden.” diye kaydetmişlerdir.

³ Cevdet Küçük, “Mehmed VI”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara 2003, C. XXVIII, s. 429.

⁴ Cevdet Küçük, a.g.m., a.y.

o zamandan harp sonrasının planlarını düşünüyormuş. Galip bir Almanya'nın nüfuzu altına her şeyiyle girmiş bir Osmanlı'yı kullanabilmeyi planlamıştır. Davet sırasında sultana hem gücünü göstermek, hem de eğer yapabilirse gözünü boyamak istemektedir. Ama yaşlı olan V. Mehmet Reşat dermansız ve prostat hastalığı vardır. Almanyalara gitmesi bu sebeplerden dolayı imkânsızdır. Davete hükümdarı temsilen veliahdının, Vahideddin Efendi'nin katılmasına karar verilir".⁵ Veliaht olan Vahideddin Efendi 1917 Aralık ayında resmi heyetinde Askeri Müşavir Miralay Naci Bey, Baş Mabeynci Lütüfî Simavi, Teşrifatçı İhsan, Doktor Reşad Bey ve ordu temsilcisi olarak Mustafa Kemal Paşa eşliğinde beş haftalık Almanya seyahatine çıkmıştır. Veliaht, 3 Temmuz 1918'de Sultan Reşat'ın ölümü üzerine 57 yaşında tahta çıkmıştır.⁶

1.1.3. Dönemindeki Olaylar

Sultan VI. Mehmed Vahideddin'in tahta çıkışından kısa bir süre sonra şöyle dediği rivayet edilmektedir:

"Ben bu makam için hazırlanmadım. Çocukluğumdan beri vücutça rahatsız olduğumdan layıkıyla tahsil edemedim. Yaşım kemale erdi, dünyada bir emelim kalmadı. Biraderle hangimizin evvel gideceğimiz malum olmadığından bu makamı bekleyişte değildim. Fakat takdiri ilahi böyle teveccüh etti, bu ağır vazifeyi deruhte eyledim. Şaşmış bir haldeyim, bana dua ediniz."⁷

1918 yazında Saltanata geçtiğinde ordu ve donanmaya bir Hatt-ı Hümayun göndererek Başkomutanlığı üzerine aldığını bildirmiştir. Devlet yönetiminde aktif bir rol alacağının işaretlerini vermiştir. Ancak iki büyük sorunla karşı karşıyadır: bir yandan, bir felakete dönüşen I. Dünya Savaşı'nı en az hasarla sona erdirmek; öbür yandan, 1913'ten beri imparatorluğa egemen olan İttihat ve Terakki rejimine karşı siyasi bir alternatif oluşturmak. Tahta geçer geçmez, İttihat ve Terakki önderliğine muhalefetiyle tanınan Mustafa Kemal Paşa'yı Suriye Cephesi kumandanlığına atamıştır. 8 Ekim 1918'de savaşın kaybedileceğinin anlaşılması üzerine Talat Paşa başkanlığındaki İttihat ve Terakki kabinesi istifa etmiştir. Yerine Ahmet İzzet Paşa

⁵ Murat Bardakçı, *Şahbaba*, s. 67.

⁶ Cevdet Küçük, a.g.m., a.y.

⁷ M. Kemal İnal, *Son Sadrazamlar*, C.IV, İstanbul, 1951, s. 2095.

başkanlığında bir kabine kurulmuş ve bu kabine savaşı bitiren Mondros Mütarekesi'ni 30 Ekim 1918'de imzalanmıştır.⁸

Sultan VI. Mehmed Vahideddin'in saltanatı döneminde 1918 – 1922 arasındaki hükümetleri gösteren aşağıdaki liste bile hükümdarın her an başka bir hal alan şartlara ayak uydurabilmek için ne kadar sık arayla kabine değişikliğine gittiğini göstermektedir:

- 8 Ekim 1918: Talat Paşa'nın istifası, İttihat ve Terakki'nin işbaşından gidişi.
- 14 Ekim 1918: İzzet Paşa'nın sadareti.
- 8 Kasım 1918: İzzet Paşa'nın istifası.
- 11 Kasım 1918: Tevfik Paşa⁹'nın 1. sadareti.
- 12 Ocak 1919: Tevfik Paşa'nın istifası ve 2. Sadareti.
- 3 Mart 1919: Tevfik Paşa'nın istifası.
- 4 Mart 1919: Damad Ferid Paşa¹⁰'nın 1. Sadareti.
- 15 Mayıs 1919: Damad Ferid Paşa'nın istifası.
- 19 Mayıs 1919: Damad Ferid Paşa'nın 2. Sadareti.
- 20 Temmuz 1919: Damad Ferid Paşa'nın istifası.
- 21 Temmuz 1919: Damad Ferid Paşa'nın 3. Sadareti.
- 30 Eylül 1919: Damad Ferid Paşa'nın istifası.
- 2 Ekim 1919: Ali Rıza Paşa'nın sadareti.
- 3 Mart 1929: Ali Rıza Paşa'nın istifası.

⁸ Cevdet Küçük, a.g.m., a.y.

⁹ **Ahmed Tevfik Paşa:** Soyu Giray Hanedanı'na dayanan Kırım Tatarı Ferik İsmail Hakkı Paşa'nın oğludur. Subayken askerden ayrılarak Babıali Tercüme Odası'na girdi. 1872'den sonra çeşitli dış görevlerde bulundu, Roma, Viyana, Petersburg, Atina'daki görevlerinden sonra 1885 yılından itibaren on yıl süreyle Berlin'de maslahatgüzar ve büyükelçilik yaptı. 1879 yılında Atina'da Maslahatgüzar olarak görev yaparken bir diplomat ailesinin çocuklarına mürebbiyelik yapan İsviçreli bir köy polisinin kızı Elisabeth Tschumi ile evlendi. Bu evlilikten beş çocuğu oldu. 1895 yılında Berlin Sefiri olarak görev yaparken II. Abdülhamid tarafından İstanbul'a çağrılarak Hariciye Nazırlığı görevine atandı. Bu görevini aralıksız olarak 1909 yılına kadar sürdürdü. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra Ayan Meclisi üyeliğine atandı. II. Abdülhamid döneminin Hariciye Nazırı olarak 14 yıl görev yaptıktan sonra II. Abdülhamid ve devamla V. Mehmed saltanatında, 13 Nisan 1909 - 5 Mayıs 1909 tarihleri arasında, VI. Mehmed saltanatında ve İstanbul'un işgal altında bulunduğu dönemde 11 Kasım 1918 - 3 Mart 1919 ve 21 Ekim 1920 - 4 Kasım 1922 tarihleri arasında, üç dönemde (esasen beş dönem) toplam iki yıl dört ay yirmi dokuz gün sadrazamlık yaptı. (Cemil Kalyoncu, "Son Sadrazamın Torunu", Aksiyon Dergisi, Sayı 259, 20.11.1999)

¹⁰ **Damad Mehmed Ferid Paşa:** (1853 - 6 Ekim 1923), Osmanlı diplomat ve devlet adamı. VI. Mehmed saltanatında 4 Mart 1919 - 30 Eylül 1919 ve 5 Nisan 1920 - 17 Ekim 1920 tarihleri arasında toplam bir yıl bir ay on beş gün sadrazamlık yapmıştır. 1911-12 döneminde Hürriyet ve İtilâf Fırkası'nın kurucuları arasında bulundu. 11 Kasım 1911 günü kurulan fırkanın ilk başkanlık görevini 25 Kasım 1911'den Haziran 1912'ye kadar Ferit Paşa üstlendi. (Ali Birinci, *Hürriyet ve İtilâf Fırkası*, Dergâh Yay. İstanbul 1990, s. 48-49, 55-64).

- 8 Mart 1920: Salih Paşa'nın sadareti.
- 2 Nisan 1920: Salih Paşa'nın istifası.
- 5 Nisan 1920: Damad Ferid Paşa'nın 4. Sadareti.
- 30 Temmuz 1920: Damad Ferid Paşa'nın istifası.
- 31 Temmuz 1920: Damad Ferid Paşa'nın 5. Sadareti.
- 17 Ekim 1920: Damad Ferid Paşa'nın istifası.
- 21 Ekim 1920: Tevfik Paşa'nın 3. sadareti.
- 4 Kasım 1922: Tevfik Paşa'nın istifası¹¹ ve Ankara'nın İstanbul'un idaresine el koyması.¹²

1.1.4. Eşleri ve Çocukları

Sultan Vahideddin, ilk evliliğini ablası Cemile Sultan'ın sarayında görüp beğendiği Emine Nazikeda Hanım ile yapmıştır. Cemile Sultanın çok sevdiği Nazikeda üzerine başka bir eş almaması şartını koşmuş olmasına rağmen Sultan Vahideddin'in bu evlilikten dünyaya Sabiha Sultan ve Fatma Ulviye Sultan geldikten sonra doktorların tıbben bir daha doğum yapamayacağı bildirilmesi üzerine eşinin de rızasını alarak başka evlilikler yapmıştır. Evlilikleri sırasıyla; Emine Nazik-Edâ Baş Kadınefendi, Seniye İnşirah Kadınefendi, Şadiye Müveddet Kadınefendi, Nevvare Başhanımefendi, Nimet Nevzad Hanımefendidir. Tek oğlu olan Mehmet Ertuğrul efendi 1912 tarihinde dünyaya gelmiştir. İlk olarak Feriye'deki dairede yaşayan ama sebebi olmayan bir yangın sonrası bu ahşap sarayın yanmasından sonra ağabeyi II. Abdülhamit'in uzun padişahlığı sırasında, Çengelköy'de mimar Alexandre Vallaury¹³'ye yaptırdığı köşkünde münzevi bir hayat yaşamışlardır. Ağabeyi II. Abdülhamit döneminde diğer şehzadeler hakkında padişaha jurnal yazmakla suçlanmışlardır.¹⁴

¹¹ Murat Bardakçı, Şahbaba, s.114.

¹² Sultan VI. Mehmed Vahideddin'in padişahlığı ve dönemindeki olaylar çok geniş kapsamlı siyasi olaylara bağlı olarak çok geniş kapsamlı bir tarihi araştırma konusu gerekliliğinden dolayı çalışmamızda bu kadar bilgi verilmiştir.

¹³ **Alexandre Vallaury:** Fransız asıllı Levanten mimar. Sanayi-i Nefise Mektebi'nin mimarlık bölümünün kurucusu ve ilk mimarlık hocasıdır. Mektebin tasarımı ve uygulaması Vallaury'ye aittir. Kendisi 1850 yılında İstanbul'da doğmuş ve Paris'te aldığı yüksek öğrenimi dışında bütün hayatını bu şehirde geçirmiş ve yine burada 1921 yılında hayata gözlerini yummuştur. ("Alexandre Vallaury," http://www.mimarlikmuzesi.org/Collection/Detail_alexandre-vallaury_59 (26.11.2017).

¹⁴ M. Kemal İnal, *Son Sadrazamlar*, C. IV, İstanbul, s. 2100.

1.1.5. İstanbul'dan Çıkışı ve Vefatı

Millî Mücadele sonucunda, 9 Ekim'de yeniden başlayan görüşmelerde başından beri gözlemci sıfatında bulunan ve İtilâf devletlerinin vereceği hükme razı olmaktan başka çaresi kalmayan Yunan delegeleri kuvvetlerinin Meriç nehrinin batısına çekilmesi kararının siyasî olduğunu, bunu kabule yetkili olmadıklarını bildirdiler. Yunan delegelerinin yetkisizliğini belirten General Harrington, Yunan hükümetinin varılan anlaşmayı kabul etmemesi halinde bile sözleşmenin müttefikler tarafından uygulanacağını söyledi. Mudanya Mütarekesi 11 Ekim 1922 sabahı imzalandı.¹⁵ Mudanya Mütarekesi'nden sonra İstanbul'a gelen (19 Ekim) Refet Paşa, yakında toplanacak konferansa İstanbul hükümetinin katılmamasını ve padişahın bir bildiriyle Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetini tanıdığını ilân etmesini istedi. Hükümet padişaha haber vermeden öneriyi reddetti. Refet Paşa bizzat padişahla görüşerek Ankara hükümetinin bir gerçek olduğunu, düşmana karşı vatani kurtarıp ülkenin tek meşrû gücü olduğunu ispatladığını, İstanbul'daki hükümetin bir anlamının kalmadığını, hemen dağıtılarak Ankara hükümetinin tanınmasını istedi. Konferansta tahtın temsilcisi olarak İstanbul hükümetinin bulunmasında ısrar eden padişah meşrutî hükümdar olduğunu ve hükümeti dağıtamayacağını ileri sürüp teklifi reddetti.¹⁶

Millî Mücadele'nin Anadolu'da örgütlenmesi sonucu 23 Nisan 1920'de Büyük Millet Meclisi'nin Ankara'da toplanmasından ve başkanlığına Mustafa Kemal Paşa'nın seçilmesinden sonra ülkede aynı anda iki hükümet fiilen görev yapmaya başlamıştır. Meclis kuruluşunun hemen ardından aldığı bir kararla, üyeleri kendi içinden seçilecek ve vekil olarak görevlendirilecek bir kurulun hükümet işlevini yürütmesi ve meclis başkanının aynı zamanda bu kurulun da başkanlığını üstlenmesi esasını benimsedi. Bu durum, halife-padişahın içinde bulunduğu zor durumdan kurtulmasından sonra yeniden değerlendirilecek ve düzenlenecekti. Yasama ve yürütme güçlerini elinde toplayan olağan üstü yetkilerle donatılmış meclis, 25 Nisan 1920'de Mustafa Kemal Paşa'nın başkanlığında yedi kişilik İcra Vekilleri Heyeti'ni seçti ve böylece hükümeti kurdu; 2 Mayıs 1920'de de icra vekillerinin seçilmesine dair 3 numaralı kanunu kabul etti. Ülkedeki bu iki hükümetli yönetim, Osmanlı Devleti'nin son sadrazamı olan Ahmed

¹⁵ Cezmi Eraslan, "Mudanya Mütarekesi", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Ankara 2005, C. XXX, s. 357.

¹⁶ Cevdet Küçük, a.g.m., s. 426.

Tevfik Paşa'nın 1 Kasım 1922'de saltanatın kaldırılmasının hemen ardından istifa edip idareyi Ankara hükümetinin temsilcisi Refet Paşa'ya teslim etmesiyle son bulmuştur.¹⁷

Sultan VI. Mehmed Vahideddin'in 17 Kasım 1922 Cuma sabahı İstanbul'dan Malaya adlı gemiyle çıkarılması kararlaştırıldı. VI. Mehmed o geceyi Cihannümâ Köşkü'nde geçirdi. Şahsî eşyaları dışında değerli eşya ve mücevherat almamaya özen gösterdi. Adamlarına tomar tomar evrakı şöminede yaktırdı. Bazı evrakla bir gün önce saray hazinesine iade ettiği çok kıymetli mücevher çekmecenin makbuzunu yanına aldı. Zeki Bey'in hilâfete ait mukaddes emanetlerin birlikte götürülmesi teklifini bunların Türk milletine ecdadının armağanı olduğunu söyleyerek reddetti. Son Osmanlı hükümdarını Yıldız Sarayı'ndan bizzat Harington aldı. Padişah ve maiyetinde bulunan on kişi sabah erkenden bir İngiliz taburu tarafından merasimle uğurlandı. VI. Mehmed gemiye bindiğinde İngiltere'nin Akdeniz filosu kumandanı kral adına kendisini karşılayarak artık İngiliz toprağında ve güvenlikte olduğunu söyledi. Özellikle gitmek istediği herhangi bir yer olup olmadığını öğrenmek istedi. VI. Mehmed'in hiçbir tercihinin bulunmadığını söylemesi üzerine Malta'nın uygun olup olmadığını sordu ve uygun olduğu cevabını aldı. Ancak padişah yapılacak açıklamada Malta'dan bahsedilmemesini, bildirinin öğleden sonra yayımlanmasını istedi. Daha sonra gemi Malta'ya hareket etti.¹⁸ Padişah bir süre Malta'da kaldıktan sonra 1922 sonunda Hicaz kralı Hüseyin'in daveti üzerine hacca gitmiştir. 20 Nisan 1923'e dek Hicaz'da kalmıştır. Bir süre İtalya'nın Cenova kentinde yaşadıktan sonra 11 Haziran 1923'te San Remo kasabasında kiraladığı bir villaya taşınmış ve burada ikamet etmiştir.

Sultan VI. Mehmed Vahideddin 16 Mayıs 1926'da San Remo'da vefat etmiştir. Cenazesi Şam'da Sultan Selim Camii'nin kabristanına defnedilmiştir.

1.2. Musikişinashğı

Sultan Mehmed Vahideddin, gençliğinde kendi kendisinin hocası olmuş, çocukluğu okumakla, özel dersler almakla geçmiştir. Bol bol okumakta, değişik konulara merak duymakta olan VI. Mehmed Vahideddin edebiyat, musiki ve hat ile büyük dedelerinin profesyonel seviyede ilgilendiği gibi bu sanatlara yoğun ilgi duymuş ve bu konularda kendisini yetiştirmiştir.¹⁹ VI. Mehmed ileri seviyede edebiyat, mûsiki

¹⁷ Ali Akyıldız, "Hükümet", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Ankara 1998, C. XVIII, s. 473.

¹⁸ Cevdet Küçük, a.g.m., s. 427.

¹⁹ Murat Bardakçı, *Şahbaba*, s.37.

ve hat sanatlarıyla uğraşmıştır. Besteleri tahtta bulunduğu yıllarda sarayda icra edilmiştir. Tâîf'te iken arka arkaya bestelediği şarkıların güfteleri daha çok vatan hasretini ve geride bıraktıklarından haber alamamanın acılarını terennüm etmektedir. Ona ait altmış üç eser tesbit edilmekle birlikte ancak kırk bir eserinin notaları mevcuttur. Şairliğine örnek teşkil edebilecek şiirleri sadece şarkılarının yine kendisine ait olan güfteleridir. Aynı zamanda iyi bir hattattı.²⁰

Sultan Vahideddin son Osmanlı Padişahı olduğu gibi son Osmanlı hanedanının son padişâh bestekâridir. Kaynaklarda onun bestekâr yönü hiç ele alınmamıştır. Çünkü yıllarca şahsına yönelik söylenen iddialar ve siyasî kimliğiyle hep tartışılmıştır. Ancak çalışmamızın en önemli kaynağı olan değerli tarih araştırmacısı ve yazarı Murat Bardakçı'nın "Sultanî Besteler, Osmanoğulları'nın Son Padişahı Mehmed Vahideddin'in Eserleri" adlı kitabında şöyle yer almaktadır:

"Musiki kaynaklarında, Vahideddin'in müzisyenliğiyle ilgili olarak müzikle uğraştığının bilindiği şeklindeki kayıtlardan başka, herhangi bir bilgi yoktur." Ancak, kızı Sabiha Sultan'ın yayınlanmamış hatıralarında, hükümdarın musikişinaslığını anlatan birkaç paragraf yer almaktadır:

Sabiha Sultan'ın (ö. 1971), kendi el yazısıyla olan hatıralarında, babasının müzisyenliğinden şu şekilde bahsettiğini nakletmektedir:

"Hayatı pek sade idi. Kışın, Fer'îye sarayındaki üç odadan mürekkep, orta katında bir apartmanda otururdu. Burada ailesi efradından en ziyade temasda bulunduğu amcazadesi şehzade Abdülmecid Efendi ile bazen kendi riyasetinde talim edilmiş kalfalardan müteşekkil musiki takımıyla, bazen de ilmî ve fennî musahabelerle gecelerini geçirirdi. Babam, alaturka musikiye çok meraklı idi. Kendisi hiçbir saz çalmamakla beraber musikinin bütün gavâmazına vakıf ve aynı zamanda iyi denilecek derecede bir bestekârdı. Sarayımıza Levon Usta²¹ ve Melekset Efendi²² namında diğer bir usta haftada iki defa gelirler ve saraydaki sazende kalfalara keman, ud, kanun ve

²⁰ Cevdet Küçük, a.g.m., s. 429.

²¹ **Levon Hancıyan:** (1857-1947) Ermeni asıllı bestekâr. İstanbul'da Hasköy'de doğdu. ("Levon Hancıyan," <http://www.turkishmusicportal.org/tr/besteciler/detay/levon-hanciyan> (26.11.2017)).

²² **Melekset Efendi(Mustafa Nûri Efendi):** 1857 - 1937 yılları arasında yaşayan; müzisyen, bestekâr ve notist (notacı) Mustafa Nûri efendi'nin esas adı Melikset'tir. Ermeni asıllı olan Melekset Efendi ihtida etmiş ve Mustafa Nuri Efendi adını almıştır. Ancak Mısır'a göç edip oraya yerleştikten sonra eski dinine döndüğü şeklinde rivayetler de vardır. Kahire'deki ermeni mektebinde müzik hocalığı yapmıştır. Hampartsum notalarını gayet iyi bilip bu sistemle pek çok şarkıyı notaya almıştır. İyi bir hânende ve kemanîdir. ("Mustafa Nuri Efendi," <https://www.turksanatmuzigi.org/sanaticilarimiz/bestekarlarimiz/mustafa-nuri-melekzet-efendi> (26.11.2017)).

santur, hanendelere de nota ve usul talim ederlerdi. Sonraları Ağa Kemanî namıyla maruf Aleksan Efendi²³ ve Asdik Usta da gelmeye başlamıştı. Aleksan efendi bir müddet bize de keman dersi vermişti. Asdik Usta bestelediği şarkıları babama dinletip fikrini sorar, bazen babam da kendi eserlerini ona gösterince kendi eserleri ile kıyasa kalkar ve üzüntü ile karışık hayret ve hayranlığını gizlemezdi.”

Kızının yazdıklarının dışında, Vahideddin’in besteciliğiyle ilgili olarak sadece tek bir kaynakta, İbnülemin’in *Son Sadrazamlar*’ında bilgi bulunmaktadır ve şunlar yazılıdır.

“Talihsiz padişahın, musikide mahareti vardı. Eserleri üstadane idi. Sarayda haftada bir gün fasıl yapan Muzika-i Humayun Hey’eti’nin reisi İsmail Hakkı Bey’e, kendisinin beste ve şarkılarının notasını göndererek “Eski kalfalardan birinindir. İşe yarar bir şey ise çalsınlar, okusunlar, değilse bıraksınlar” dedirtmiştir. İsmail Hakkı Bey ve arkadaşları bu notaları çalıp okudukça, kalfa namını alan eski bir cariye’nin böyle metin ve dilnişin eserler ibda etmesine hayret ederlermiş. Bilâhare, padişahın âsarı olduğunu anlamışlar. Vatiyle gaflet edip de tedarik etmediğime pek müteessifim. Şimdi arada bul... Hazineدارlarından bir hanımla bu mevzuda konuşurken, padişahın hangi sazı çaldığını sordum. “Eline hangi sazı alsa, bilerek çalardı. Çalmadığı saz yoktu” dedi. Biz de;

“Talî-i nâ-sâzı her bir nağmede

Falso yaptırdı, şaşırttı sazını” diyelim...”²⁴

İlginç olan taraf, Sabiha Sultan’ın babasının herhangi bir saz çalmadığını söylemesine rağmen, İbnülemin’in hazineدارlarından birine dayanarak, padişahın aynı zamanda icracı olduğunu yazmasıdır.

1.2.1. Sâzendeliği

Hükümdarı bizzat tanımış olanlar, Sultan Vahideddin’in kanun çaldığını söylerlermiş. Hattâ, son padişahın San Remo’daki sürgün kafilesinden bugün hayatta bulunanlar, hükümdarın tek zevkinin bir odaya kapanarak saatler boyu kanun çalmak ve eser bestelemek olduğunu anlatırlarmış.²⁵

²³ **Aleksân Efendî:** Osmanlı mûsikî tarihinde bu adla kayıtlı 3 farklı kişi mevzubahistir. En tanınmışları Kemanî Ağa olarak da bilinenidir. 1852-1910 yılları arasında yaşamıştır.

²⁴ M. Kemal İnal, *Son Sadrazamlar*, s.2101.

²⁵ M. Kemal İnal, a.g.e., a.y.

1.2.2. Bestekârlığı

Yüzyılımızın başında notaya alınmış Türk Müziği eserleri bir tür tamperemanla, sadece tek diyez ve tek bir bemolden ibaret iki arıza işaretiyle yazılmışlardır. Makam bellidir ve icracılar hangi makamda hangi perdelerin kullanılacağını; modülasyonlarda, özellikle meyanlardaki modülasyonlarda icra edilecek perdeleri bilmektedirler. Dolayısıyla onlar için, her perdenin tek bir diyez ve yine tek bir bemol kullanılması arasında fark yoktur. Sultan Vahideddin de, eserlerini notaya alırken bu yazım biçimine uymuştur.²⁶

Murat Bardakçı Sultânî Besteler kitabında şöyle belirtmiştir; “Bu uygulama günümüzde artık terk edilmiş olduğu için, hükümdarın bestelerini bugününün notasyonuna uyarlayarak verdim. Donanıma makamların gerektirdiği arıza işaretlerini koydum ve eserin içinde geçen arızaları, günümüzde kullanılan sistemin işaretlerine çevirdim. Eserlerin kitapta yer alış sırasını ise, geleneksel tasnif biçimi olan fihrist-i makamata göre tesbit ettim; usul sırasını da yine fasıl geleneğine uygun olarak ağır aksaktan sofya doğru belirledim. Hükümdar, şimdi Türk Aksağı dediğimiz usulü eski ismiyle, Süreyyâ şeklinde yazıyordu; bu usulü de notaların üzerine bugünkü adıyla kaydettim. Notaların bazıları müsvedde halindeydi ve Sultan Vahideddin büyük ihtimalle ömrünün kifayet etmemesi yüzünden bunları yeniden ele alamamıştı. Böyle eserleri, musiki zevkine güvendiğim dostum bestekâr Erol Sayan’la beraber inceledik; muvazeneleriyle melodik simetrilerini sağlamak ve günümüz notasyonuna uygunluklarını temin etmek maksadıyla, üzerlerinde küçük bazı tashihler ve değişiklikler yaptık. Güftelerde, okunmayacak şekilde silinmiş ve mana verilemeyen yerler vardı; bu hususta da ilmine güvendiğim bir başka dostumun, Prof. Dr. Günay Kut’un fikirlerini aldım. Padişahın, notaları kendi el yazısıyla olan ve torunlarının muhafaza ettiği eserlerle birlikte 39 adettir.”²⁷

Bugüne kadar sadece iki şarkısı, Suzidil makamından Fikr-i hulyası bütün serde gezer ile yine aynı makamdan Felâket bağını gezdim serseri güfteli eserleri yayınlanmıştır ve bu eserler, sözünü edilen 39 adet bestenin içinde yoktur. Suzidiller’i de öteki eserlerinin arasına alarak ve böylelikle, Vahideddin’in bugün elimizde bulunan ve Murat Bardakçı’nın kitabında tamamının notası yayınlanan bestelerinin sayısı, 41’e

²⁶ Murat Bardakçı, *Osmanoğulları’nın Son Padişahı Mehmed Vahideddin’in Eserleri Sultânî Besteler*, Pan Yayıncılık, İstanbul, 1997, s. 9

²⁷ Murat Bardakçı, a.g.e., a.y.

ulaşmıştır. Hükümdarın evrakı arasından çıkan eser listesinden, bu 41 eserin dışında başka bestelerinin de mevcut olduğu anlaşılmaktadır.²⁸

Sadece ilk kelimelerinin yazılı olduğu liste şu şekilde:

	TARZ	BESTE	GÜFTE	USULÜ
1	ŞARKI	Nihavend	Mukîm-i rağ...	Hindî
2	ŞARKI	Hicaz	Ey kemân...	Ağır aksak
3	ŞARKI	Saba Zemzeme	Hey...	Curcuna
4	ŞARKI	Sazkâr	Gencînen...	Çifte sofyan
5	ŞARKI	Suzinâk	Bahar...	Aksak semai
6	ŞARKI	Uşşak	Hande...	Ağır aksak
7	ŞARKI	Hicaz	Yer tutdu...	Curcuna
8	ŞARKI	Nihavend	Dost bî-pervâ...	Sengin semaî
9	ŞARKI	Ferahnâk	Ey nihâl-i...	Curcuna
10	ŞARKI	Rast	Alıp gitdin...	Aksak
11	ŞARKI	Hicazkâr-ı Kürdî	Saye-i diger...	Katakofti
12	ŞARKI	Saba	Gördüğüm...	Ağır aksak
13	ŞARKI	Saba	Sâki...	Ağır aksak semai
14	BESTE	Saba	Ey melek...	Muhammes
15	ŞARKI	Suzinâk	Çekdiği âlâm-ı...	Ağır aksak
16	ŞARKI	Uşşak	Dîl perişân...	Aksak
17	ŞARKI	Hicaz	Sâki nedendir...	Sofyan
18	ŞARKI	Suzidil	Fıkr-i hulyâsı...	Ağır aksak
19	ŞARKI	Hicaz	Renk alır...	Ağır aksak
20	ŞARKI	Mahur	Ey yâdi bana...	Çifte sofyan
21	ŞARKI	Nihavend	Ne güzelsin...	Aksak
22	ŞARKI	Ferahnâk	Aşkî mahv...	Ağır aksak
23	ŞARKI	Hüzzam	Bahtiyarım...	Ağır aksak
24	ŞARKI	Hüzzam	Erdi yine...	Aksak
25	ŞARKI	Hicaz	Ey melek-rû...	Aksak
26	ŞARKI	Ferahnâk	Ey perî- hande...	Aksak
27	ŞARKI	Rast	Azm-i seyrân-ı çemen.	Aksak
28	ŞARKI	Gülizâr	Hüsnün Hayâli...	Aksak
29	ŞARKI	Hicaz	Of...	Aksak
30	ŞARKI	Humâyun	Ah etmek...	Ağır aksak semai
31	ŞARKI	Humâyun	Özler seni...	Hindî
32	ŞARKI	Saba	Beni öldürmeyi...	Ağır aksak

²⁸ Murat Bardakçı, a.g.e., a.y.

33	ŞARKI	Eviç	Cümle...	Ağır aksak
34	ŞARKI	Nihavend	Ey melek-haslet...	Ağır aksak
35	ŞARKI	Sûzidilâra	Kıskanır...	Ağır aksak
36	ŞARKI	Sûzidilâra	Öldürse de...	Sengin semai
37	TÜRKÜ	Suzidil	Felâket bağını...	Sofyan
38	ŞARKI	Suzinâk	Merdum-i dîdeme ...	Sengin semai
39	TÜRKÜ	Eviç	Ma'mûre...	Sofyan
40	ŞARKI	Hicaz	Gel bir daha...	Semai
41	ŞARKI	Sabâ	Dildâde...	Semai
42	ŞARKI	Hüzzam	Bir vecd-i...	Süreyya
43	ŞARKI	Sabâ	Sakî bana...	Ağır aksak semai
44	ŞARKI	Uşşak	Aman aman...	Düyek
45	ŞARKI	Şefkefzâ	Bir va'd-i vefâ...	Semai
46	ŞARKI	Şefkefzâ	?	Devrihidi
47	ŞARKI	Karcığar	Hâbîde olan...	Semai
48	ŞARKI	Hicazkâr	Mehîb mu'cizeler...	Semai

Sultan Vahideddin'in bir başka notunda eserlerini; yazılmışlar, bakılmışlar ve bakılmamışlar şeklinde tasnif ettiği görülmektedir ki liste şu şekildedir:

YAZILMIŞLAR	BAKILMIŞLAR	BAKILMAMIŞLAR
Kıskanır...	Mukîm-i rağ...	Ey kemân...
Öldürse de...	Bahar âlihesi	Ağır aksak semai-Sâki...
Renk alır...	Ey şûh-i kerem...	Beste-Sabâ
Gel bir daha...	Hande yakışır...	Ey melek-rû...
Of...	Dost bî...	Azm-i seyrân...
Saki...	Alıb gitdin...	Aksak semaiü- Âh etmek...
Yer tutdu...	Saye-i diger...	Özler seni...
Bahtiyârım...	Ne güzelsin...	Ey melek haslet...
Diger Hüz zam	Ma'mûre...	
Bir vecd-i...	Merdum-i dîdeme...	
Aşk...	Benden ey...	
Ey nihâl-i...	Hüseyni	
Ey peri...	Hüsnün hayâli...	
Hacle...		
Beni öldürse de...		
Mest-i zehrin...		
Dildâde...		
Hey...		

Fikr-i hûlyası...		
Türkü...		
Ey yâdı bana...		
Hicrân ile...		
Gencînen...		
Dök dök...		
Dil perişan...		
Çekdiğim âlâlm...		

Sultan Vahideddin'in hayatı ve musikişinaslığıyla ilgili bilgilerin yer aldığı birinci bölümü burada noktlayıp, Sultan'ın bestelemiş olduğu şarkıların tahlilinin yer aldığı ikinci bölüme geçiyoruz.

İKİNCİ BÖLÜM

2. SULTAN MEHMED VAHİDEDDİN'İN ŞARKI FORMUNDAKİ BESTELERİNİN BİÇİM YÖNÜNDEN İNCELENİŞİ

Sultan Mehmed Vahideddin'e ait eserleri incelemeye geçmeden önce çalışmamızın anlaşılmasına katkı sağlayacağını düşündüğümüz Türk Müziği'ne ait makam, dizi, seyir, karar, usûl ve şarkı formu gibi bazı önemli terimler hakkında açıklayıcı bilgiler vermeyi faydalı görmekteyiz.

Makam

Türk Mûsikîsi'nin en önemli terimlerinden biri makamdır. Türk Mûsikîsi'nde dizileri bir dörtlü ile bir beşli veya bir beşli ile bir dörtlü sesler meydana getirmektedir. Bir dizide en önemli perdeler durak, güçlü ve asma karar perdeleridir. İşte makam, bir dizide durak ve güçlü'nün önemini belirtilmek ve diğer kurallara da bağlı kalmak suretiyle nağmeler meydana getirerek gezinmeye denir. Başka bir tarifile makam, bir dizide durak, güçlü, asma karar münâsebetidir.²⁹

Dizi

Dizi, makamın esasını teşkil eder. Fakat dizide belli kurallarla gezilmezse makam meydana gelmez. Yani dizi statik (durağan), makam aktiftir. Dizinin her sesinin (derecesinin) bir kimliği (hüviyeti), bir de görevi vardır. Kimlik veya görevin bulunduğu sestten başka bir sese geçmesi hâlinde mutlaka bir makam geçkisi var demektir.³⁰ Başka bir ifadeyle dizi, Türk Mûsikîsi'nde bir dörtlü ile bir beşlinin veya bir beşli ile bir dörtlünün birbirine eklenmesinden meydana gelen sekiz komşu notanın hiç kopmadan sıralanmasıdır.³¹

Seyir

Makam ile bağlantılı olan diğer bir terim seyirdir. Seyir, dizide makam meydana getirmek üzere gezinmeye denir. Üç türlü seyir vardır:

1) *Çıkıcı seyir*: Durak perdesinden, durak civarından veya durağın altındaki seslerden başlayan ve tiz'e doğru çıkıcılık gösteren seyirlerdir.

²⁹ İsmail Hakkı Özkan, *Türk Mûsikîsi Nazariyatı ve Usûlleri - Kudüm Velveleleri*, Ötüken Neşriyat A.Ş., İstanbul, 2006, s. 94.

³⁰ Özkan, *a.g.e.*, a.y.

³¹ Özkan, *a.g.e.*, s. 90.

2) *İnici-çıkıcı seyir*: Güçlü civarından başlayan seyirlerdir. Bu seyirler hem çıkıcılık hem de inicilik gösterirler.

3) *İnici seyir*: Tiz durak veya civarından başlayıp pest bölgeye doğru inicilik gösteren seyirlerdir.³²

Kararlar

Türk Müziğinde seyir ile ilişki arz eden 3 çeşit karar vardır:

1) *Tam karar*: Herhangi bir müzik eserinin sonunda ve Türk Müziğinde mutlaka eserin makam dizisinin birinci derecesi üzerinde yapılır.

2) *Yarım karar*: Basit makamlarda makam dizisini meydana getiren ek yerindeki perde, güçlüdür. Yarım kararlar her makamın güçlü perdesi üzerinde yapılırlar.

3) *Asma karar*: Hangi perde üzerinde yapılacağı kesin değildir. Her makama göre değişir.³³

Usûl

Türk Mûsikîsi'nin mihenk taşlarından biriside usûldür. Çeşitli dizimlerin birleşmesinden oluşan kuvvetli ve zayıf zamanların tespit edilerek kalıplar halinde yazıldığı ölçülerdir. Bu ölçüler, büyüklük ve küçüklüklerine göre ikiye ayrılmıştır. İkiden on beş zamanlıya kadarki usûllere “küçük usûller”, on altıdan yüz yirmi zamanlıya kadar olan usûllere “büyük usûller” denir. Türk Mûsikîsi'nde ikiden yüz yirmi zamanlıya kadar giden yetmişin üstünde değişik usûl vardır. Türk Mûsikîsi'nde sağ el “düm” denen kuvvetli vuruşları, sol el ise “tek” denen zayıf vuruşları icrâ eder.

Usûller alt alta gelen iki çizgiye yazılır. Üst çizgi sağ elin vuracağı darpları, alt çizgi ise sol elin vuracağı darpları gösterir.³⁴

Çalışmamızda ele almış olduğumuz eserler, şarkı türünde bestelenmesi sebebiyle aşağıda şarkı formunun muhtevası hakkında bilgiler sunmayı gerekli görmekteyiz.

Şarkı Formu

Formun sözlük anlamı biçim (şekil) demektir.³⁵ Türk Mûsikîsi, biçim bakımından saz eserleri ve sözlü eserleri olmak üzere ikiye ayrılır.³⁶ Sözlü eserler ise

³² Özkan, *a.g.e.*, s. 94.

³³ Özkan, *a.g.e.*, s. 91.

³⁴ CinuçenTanrıkorur, *Müzik, Kültür, Dil*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2009, s. 147-148; Özkan, *a.g.e.*, s. 605.

³⁵ Ahmet Hatipoğlu, *Türk Müsikisinde Formlar*, Eğitim Kitabevi, Konya, 1996, s. 1.

³⁶ Alâeddin Yavaşca, *Türk Müsiki'nde Kompozisyon ve Beste Biçimleri*, İstanbul, 2002, s. 45.

din dışı mûsikî ve dinî mûsikî şeklinde iki bölümden oluşur. Çalışmamızın sınırlılıklarını kapsayan din dışı mûsikîyi Alâeddin Yavaşca;

a) *Küçük formda eserler*: şarkılar, köçekçeler, dîvan, koşma, kesik kerem ve nâzireleri, memo ve nâzireleri, kalender, mâni, kanto, gazel, marş, operet ve benzerleri,

b) *Klasik (büyük formda) eserler*: kâr (kâr-ı natık, kâr, kârçe), besteler (murabba, nakış, terennümlü, terennümsüz), semâiler (ağır semâi, yürük semâi, murabba, nakş), olmak üzere iki bölüme ayırmaktadır.³⁷

Din dışı mûsikînin bir türü olan şarkı formu, küçük formda bestelenen eserlerin en önemlisidir. Lâle Devri'nin meşhur şâiri Nedîm (1680-1730), Dîvan edebiyâtına şarkı biçimini kazandırarak güfte şairliğinin ilk adımını atmıştır.³⁸ 1831-1885 yılları arasında yaşayan Hanende Hacı Arif Bey ile şarkı formu, tahtına oturmuştur.³⁹ Eski mecmualarda hafif, berefşan, muhammes gibi büyük usûllerle yapılmış şarkı güftelerine raslanmakta fakat Hacı Arîf Bey'den itibaren bu durumun yerini küçük usûllere (on altı zamanlıya kadar) bıraktığı görülmektedir.⁴⁰

XVII. yüzyılda bestelenmiş olan şarkılardan hemen hiçbiri zamânımıza intikal etmemiştir. XVIII. yüzyıldan bu yana gittikçe ilgi gören ve genellikle küçük usûllerle ölçülen şarkı formu, Türk Mûsikîsi repertuarının en büyük kısmını içerir. Eski ve yeni şarkıların sayısı yirmi binin üstündedir.⁴¹

İki mısralıdan (dize) başlamak üzere sekiz mısralıya kadar şiirleri, bestekârlar şarkı bünyesinde kullanmışlardır. Zamanımızda bu sayıyı da aşan şarkılar bestelenmektedir. Dize sayısına göre şarkı türleri şunlardır:

- 3 Mısrâlı Şarkılar "Müselles" (Üçgen)
- 4 Mısrâlı Şarkılar "Murabba" (Dörtgen)
- 5 Mısrâlı Şarkılar "Muhammes" (Beşgen)
- 6 Mısrâlı Şarkılar "Müseddes" (Altıgen)
- 7 Mısrâlı Şarkılar "Müsebbâ" (Yedigen)
- 8 Mısrâlı Şarkılar "Müsemmen" (Sekizgen)
- 9 Mısrâlı Şarkılar "Mütessâ" (Dokuzgen)
- 10 Mısrâlı Şarkılar "Muaşşer" (Ongen)

³⁷ Yavaşca, *a.g.e.*, s. 121.

³⁸ Yavaşca, *a.g.e.*, s. 122.

³⁹ Yavaşca, *a.g.e.*, s. 314.

⁴⁰ Yavaşca, *a.g.e.*, s. 134.

⁴¹ Yavaşca, *a.g.e.*, s. 124.

12 Mısrâlı Şarkılar “İsnâaşer” (Onikigen)

Bunlardan en çok kullanılanı dört mısrâlı olan “murabba” şarkı türüdür.⁴²

Şarkı Türlerinin Özellikleri:

- 1) Küçük usûllerle bestelenmişlerdir.
- 2) Dört ile on iki arası mısra sayıları değişebilir.
- 3) Aranağmelerle bağlantılı olan güftelerden oluşurlar.
- 3) Terennümsüzdürler.⁴³

4) Güftedeki anlamın ve buna bağlı olarak kullanılan usûllerin ve melodik yapının üslûba etkisiyle ince (zarif), neş’eli (hareketli), hüzünlü veya ağırbaşlıdır.⁴⁴ Şarkı formu ve türleri hakkında vermiş olduğumuz özet bilgilerden sonra çalışmamızda kullanmış olduğumuz tür ve biçim inceleme yönteminden aşağıda bahsetmekteyiz.

Tür ve Biçim

Türk müziğinde ezgi yapılanmasını sağlayan iki önemli unsur vardır: tür ve biçim. Tür ve biçimin meydana gelmesi bazı öğelere dayanır. Bunlardan makam, ton, ritm, söz, çalgı, tavır (seslendirme biçimi), kullanılan perde ya da ses dizgeleri ile yaşam biçimi “türü”;⁴⁵ motif, cümlecik, cümle, dönem, bölüm ve bölümlerin ard arda geliş sıralaması ise “biçimi” meydana getiren temel öğelerdir.⁴⁶ Alâeddin Yavaşca, ezgi yapılanmasında kullanılan bu terimleri şu şekilde açıklamaktadır:

“Bir ezginin sonuçlanmış en büyük parçasına cümle denir. Bir cümle çoğunlukla durakta kalır ve anlamı tamamlamış olur. Cümle bir bütündür. Cümleyi meydana getiren bölümler ise devreleridir. Devre, bir veya birkaç ögenin meydana getirdiği ezgiciktir.⁴⁷ Yavaşca’ya göre “bir mûsikî devresi unsurlardan ve bu unsurlardan oluşan zümrelerden meydana gelir:

- 1) Unsur (öge, motif, çiçek)
- 2) Unsurlu (ögel) gruplar yani zümreler.

Unsur veyahut çiçek, bir devrenin oluşumuna yardımcı olan lahnî (ezgisel) ve ikâî (düzümsel) en küçük varlıktır. Unsur, ufak bir ölçünün yarısında veya bütününde

⁴² Yavaşca, *a.g.e.*, s. 124, 125.

⁴³ **Terennüm:** Esas güftenin dışında besteci tarafından ilave edilmiş ve bestecinin engin ilhamını aktarmaya, aynı zamanda eserleri süslemeye yarayan usûl ile yakından ilgili bir takım hece ve söz gruplarıdır. (Özkan, *a.g.e.*, s. 104.)

⁴⁴ Yavaşca, *a.g.e.*, s. 134.

⁴⁵ Onur Akdoğu, “*Türk Müziği’nde Türler ve Biçimler*”, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, 1996, s. 2.

⁴⁶ Akdoğu, *a.g.e.*, s. 5.

⁴⁷ Yavaşca, *a.g.e.*, s. 9.

resimleşir ve küçük bir anlam oluşturur. Unsur (öge) grupları yahut zümreleri de, tam anlamlı birkaç ve çeşitli çiçeklerin birleşmesinden vücut bulurlar. Muhalif olsalar bile aralarında terslik bulunmaz.”⁴⁸

Alâeddin Yavaşca biçim şeması için ise şarkıların 1. mısralarından zemin, 2. mısralarından nakarat, 3. mısralarından ise meyan olarak bahsetmiştir.

Genel görüntüyü bir sıraya yazacak olursak;

1. Dize (Mısrâ) A Zemin (Temel veya Dayanak),
2. Dize (Mısrâ) B Nakarat (Tekrarlanan),
3. Dize (Mısrâ) C Miyan (Bel, Orta),
4. Dize (Mısrâ) B Nakarat,

A+B+C+B şeklindedir.”⁴⁹

Zemin, şarkının bağlı olduğu makamda seyreder ve zemin mısrası genellikle makamın güçlü perdesinde yarım karar yaparak kalır. Nakarat, nağmeleri güçlüden durak perdesine götürür ve durak perdesinde tam kararla sonuçlanır. Meyanda ise başka bir makama geçmek adet olmuştur. 4. mısra yine 2. mısranın bestesiyle okunur ve durak perdesinde tam karar yaparak sona erer. Buna rağmen bazı şarkılarda her mısra ayrı ayrı iki defa bestelenmiş veya her mısranın sonundaki bir kısım tekrar edilmiş, kezâ gerekli ve elverişli yerlere çok küçük bir terennüm ilave edilmiş de olabilir. Şarkının en başında veya en sonunda bir aranağme bulunabilir. Ayrıca şarkılarda mısranın son kısmının tekrarı, mısranın bestesi ile aynı veya ayrı olabilir.⁵⁰

Yukarıda bazı Türk Mûsikîsi terimleri hakkında özet bilgiler sunulmuştur. Sunulan bu bilgiler ile çalışmamızın daha rahat anlaşılması hedeflenilmiştir. Verilen özet bilgilerin ardından tür ve biçim inceleme yöntemlerinden kısaca bahsedilmiştir. Çalışmamızda yer alan ve Sultan Mehmed Vahideddn’e ait adet eser tür ve biçim yönünden belirtilen bu yöntemlerle incelenerek aşağıda gösterilmiştir.

⁴⁸ Yavaşca, *a.g.e.*, s. 11.

⁴⁹ Yavaşca, *a.g.e.*, s. 125.

⁵⁰ Özkan, *a.g.e.*, s. 108-111.

2.1. Rast Şarkı: “Hicrân İle Dil-hastayım Ümmîd İle Nâlân”

2.1.1. Genel Saptamalar

Eserin Adı: Hicrân İle Dil-hastayım Ümmîd İle Nâlân

Beste: Sultan Mehmed Vahideddin

Güfte: Fâik Âli Bey

Eserin Türü: Şarkı⁵¹

Makamı: Rast

Usûlü: Sengin Semai (6/4)

2.1.2. Özel Saptamalar

2.1.2.1. Makamsal Anlayışa İlişkin Saptamalar:

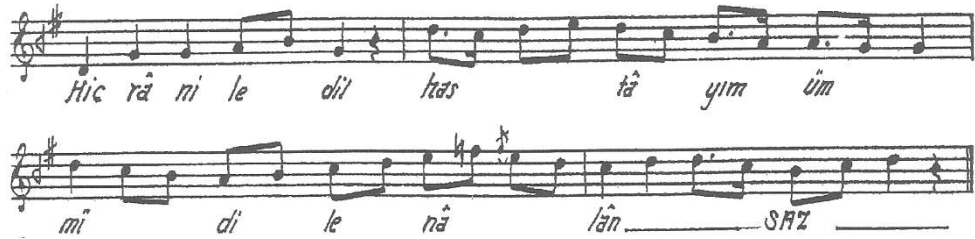

Şekil 1. Rauf Yekta Bey’in “Türk Mûsikîsi” adlı eserinde kullanmış olduğu rast makamı dizisi⁵²

Yerinde Rast beşlisine Nevâ’da bir Rast dörtlüsünün eklenmesinden meydana gelmiştir.

Şekil 2. Sultan Vahideddin’in Rast şarkısının 1. kısmı

Şekil 3. Sultan Vahideddin’in Rast şarkısının 2. kısmı

⁵¹ **Şarkı:** Bent denilen dört mısralık bölümlerden oluşan bir şiir türüdür. Yalnız Türk edebiyatında görülen bir nazım şeklidir. Aşk ve ayrılık konuları işlenir. Murabba nazım şekliyle benzerlik gösterir. (İskender Pala-Filiz Kılıç, “Şarkı”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. XXXI, 1998, İstanbul, s. 233, 234.)

⁵² Rauf Yekta, “Türk Mûsikîsi”, (Çev.: Orhan Nasuhioğlu), Pan Yayıncılık, İstanbul, 1986, s.69.

Rast makamının ana dizisi üzerinde seyredilmiş⁵³ ve asma kalışlar yapılmıştır. Eserin bütününde Geleneksel Türk Müziğinin dışına çıkılmamıştır. Rast makamı seyri üzerinde eserin birinci **A** ve **B** bölümünde yerinde rast dizisi üzerinde güçlüye doğru seyretmiştir.

Şekil 4. Sultan Vahideddin'in Rast şarkısının 2. ve son kısmı

C ve **D** bölümünde segâh'da eksik ferahnâk beşlisi asma karar kalışları⁵⁴ başlayarak devam etmiştir.

Şekil 5. Sultan Vahideddin'in Rast şarkısının 4. Ve meyan kısmı

Meyan'da **E** ve **F** bölümünde gerdaniye üzerinde genişleyerek gerdaniyede naziri rast beşlisini göstererek nevada rasta doğru seyretmiştir. Eser yerinde uşşak dörtlüsü asma karar olarak yer almaktadır. Yedenli olarak durağa ulaşmıştır.

2.1.2.2. Usûl Anlayışına Göre Saptamalar:

Eserin tamamında ika edilen 6/4 Sengin Semâi usulü (kuvvetli: düm ve zayıf: tek zamanlar) ezgisel yapı ile düzenli bir şekilde bestelenmiştir.

⁵³ Seyir terimi hakkında bilgi için bkz.; s. 16.

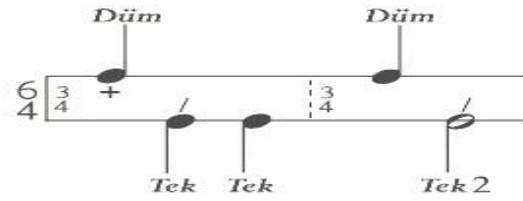
⁵⁴ Asma karar terimi hakkında bilgi için bkz.; s. 17.

Sengin semâî usûlü hakkında teorik bilgi vererek eserin daha iyi anlaşılmasını amaçlamaktayız.

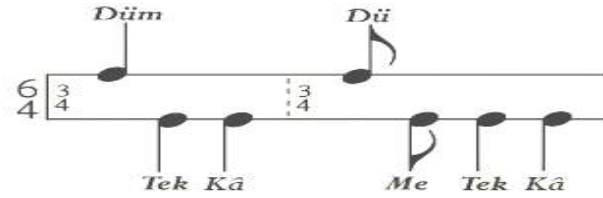
Sengin semâî:

- a- 6 zamanlıdır.
- b- Üç tane 2 zamanın veya iki tane 3 zamanın, başka deyimle, üç Nim Sofyân veya iki semainin birbirine eklenmesinden meydana gelmiştir. (2+2+2=6 veya 3+3=6).
- c- 6/4 lük mertebeye Sengin Semâî denir.
- d- 1.darb kuvvetli, 2.darb yarı kuvvetli, 3.darb zayıf, 4. Darb çok kere zayıf, 5.darb yarı kuvvetlidir.

Vuruluşu:

Kudümle velveleli vuruluşu:

Şekil 6. Sengin semâînin vuruluş şeması⁵⁵

2.1.2.3. Sözlere İlişkin Saptamalar:

Eserin güftesi Fâik Âli Bey'e aittir. Aynı güfte ile "**Bimen Şen/Hicazkâr Sengin Semai Şarkı, Udî Sadî Bey/Saba Sengisn Semai Şarkı**" olarak bestelemiştir. Eserin Aruz vezni ile yazılmış olan yapısı ve sözel özellikleri aşağıdaki gibidir:

Nazım Şekli: Murabba Şarkı

Vezin Yapısı: Aruz Vezni

Kafiye Düzeni: aaaa

⁵⁵ "Klasik Türk Müziği," İstanbul Kültür Derneği, http://ikvwien.com/?page_id=2&lang=TR#ONTOP (28.06.2017).

Konu: Aşk

Hicrân ile dil hastayım, ümmi dile nalan

Gel sineme gir kalbime gir rûhuma yaslan

Mecnûna ben oldum halef ey rûhi gazâlan

Gel sineme gir kalbime gir rûhuma yaslan

Not: Yukarıdaki dizelere ait arûz vezin kalıbında her mısra kendi arasında değişkenlik göstermektedir.

Ana vezin kalıbı: (*Me fâ î lun / fe û lun / me fâ î lun / fe û lun*)

2.1.2.4. Biçime İlişkin Saptamalar:

Eserde kullanılan devrelerin tamamında geleneksel bir anlayış hâkim olmakla birlikte eser (cümle), durak perdesinde karar ederek biçim özelliklerini yansıtmaktadır. Eserin şarkı biçiminde bestelenmiş olan üçer mısralı biçim kurgusu aşağıdaki gibidir:

Yapının özeti;

(AB) 1.mısra, 1. devre, zemin

(CD) 2.mısra, 2. devre, nakarat

(EF) 3. mısra, 3. devre, meyan

(CD) 4. mısra, 4. devre, nakarat

Genel Yapı;

[(AB)+(CD)+(EF)+(CD)] Cümle.

2.1.2.5. Tür Özellikleri

Eserin ait olduğu tür “Müselles şarkı”⁵⁶ türüdür. Eser türüne uygun biçimde yazılmış olmakla birlikte türünün belli başlı özelliklerini de yansıtmaktadır. Küçük usûlle bestelenmiş olması ise bunun bir kanıtıdır.

⁵⁶ Müselles terimi hakkında bilgi için bkz.: s. 18.

RAST ŞARKI

(Hicrân ile dil-hastayım ümmîd ile nâlân)

Sengin Semai

Güfte: Fâik Âlî Bey

Beste: Sultan Mehmed Vahideddin

Hic râ ni le dil has tâ yım üm
mi di le nâ lân SAZ
Hic râ ni le dil has tâ yım üm
mi di le nâ lân SAZ
Gel si ne me gel kal bi me gir rû hu ma yas
lan SAZ Gel si ne me gel kal bi me gir
rû hu ma yas lan SAZ lan (SON) SAZ
MEJÂN
Mec nû na ben ol dum ha lef ey rû hu ga zâ
lan SAZ Mec nû na ben ol dum ha lef ey
rû hı ga zâ lan SAZ

22

Şekil 7. Sultan Vahideddin'e ait Rast Şarkının tamamı

⁵⁷ Bardakçı, Murat a.g.e., s.22.

2.2. Rast Şarkı: “Alıp Gitdinse De Akl u Karârım”

2.2.1. Genel Saptamalar

Eserin Adı: Alıp Gitdinse De Akl u Karârım

Beste: Sultan Mehmed Vahideddin

Güfte: Sultan Mehmed Vahideddin

Eserin Türü: Şarkı

Makamı: Rast

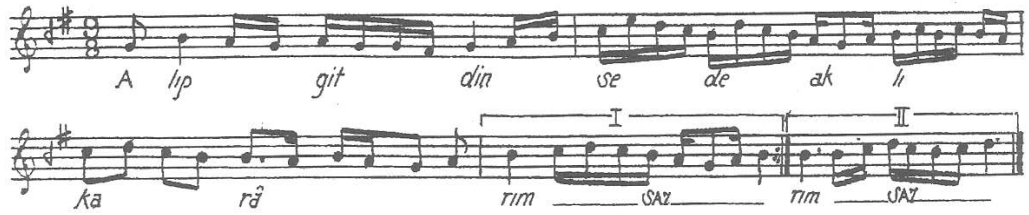
Usûlü: Aksak (9/8)

2.2.2. Özel Saptamalar

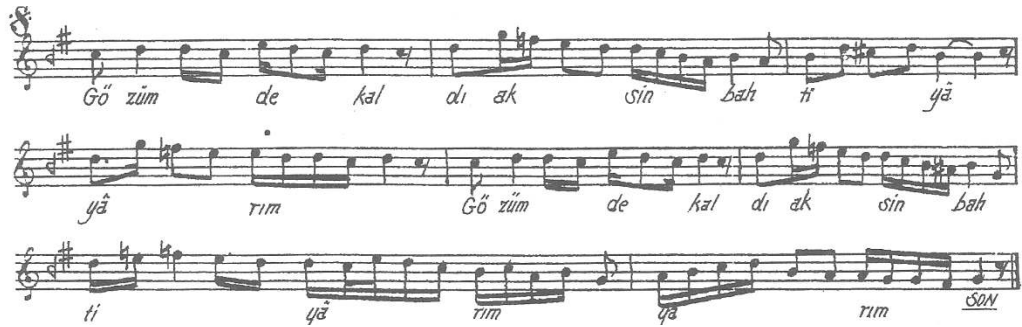
2.2.2.1. Makamsal Anlayışa İlişkin Saptamalar:

Şekil 8 Rauf Yekta Bey’in “Türk Mûsikîsi” adlı eserinde kullanmış olduğu rast makamı dizisi⁵⁸

Şekil 9. Sultan Vahideddin’in Rast şarkısının 1. Kısmı

Şekil 10. Sultan Vahideddin’in Rast şarkısının 2. ve son kısmı

⁵⁸ Rauf Yekta, *Türk Mûsikîsi*, (Çev.: Orhan Nasuhioğlu), Pan Yayıncılık, İstanbul, 1986. s.69.

Eser başlangıcında ve karara inerken hep yerinde Rast dizisi⁵⁹ kullanılmış. **A+A'** bölümünde durak ve segâh perdesi seyriyle çıkıcı bir seyirle⁶⁰ başlamıştır. **B** bölümü güçlü neva perdesi etrafında başlayarak neva'da rast perdelerinde seyredilerek fa bekar alıp acemli bir inici çıkıcı seyir ile devam etmiştir.

Şekil 11. Sultan Vahideddin'in Rast şarkısının 4. ve meyan kısmı

C bölümü meyan kısmında tiz bölgede muhayyerde buselik genişlemeleri yapılmıştır. Neva'da rastla çıkıp tiz bölgelerde seyretmiştir.

2.2.2.2. Usûl Anlayışına Göre Saptamalar:

Eserin tamamında ika edilen aksak usûlü (kuvvetli; düm ve zayıf; tek zamanlar) ezgisel yapı ile muntazam bir biçimde ilişkilendirilmiş ve bestelenmiştir. Aksak usûlü hakkında teorik bilgi vererek eserin daha iyi anlaşılmasını amaçlamaktayız.

Aksak Usulü:

a- 9 zamanlıdır.

b- Bir sofyan ve bir Türk aksağı'nın (bir 4 zamanla bir 5 zamanın) birleşmesiyle meydana gelmiştir.

c- 9/8'lik ve 9/4'lük mertebeleri kullanılmıştır. 9/4'lük mertebesine ağır aksak denir. 9/8'lik, yürük aksak ve orta aksak olarak iki harekete sahiptir.

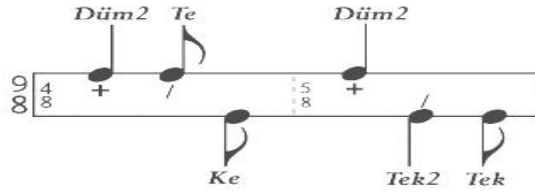
d- Çok kullanılmış bir usûldür. Şarkı, ilâhı, türkü, oyun havası, köçekçe gibi hemen hemen bütün küçük formdaki eserlerde kullanılmıştır.

⁵⁹ Rast dizisi terimi için bilgi için bkz.; s. 21.

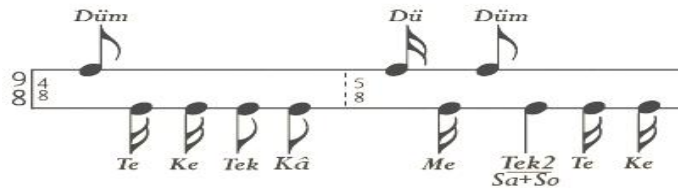
⁶⁰ Seyir terimi hakkında bilgi için bkz.; s. 16.

e- 1. darb kuvvetli, 2. darb yarı kuvvetli, 3. darb zayıf, 4. darb kuvvetli, 5. darb yarı kuvvetli ve 6. darb ise zayıftır.

Vuruluşu:

Kudümle velveleli vuruluşu:

Şekil 12. Aksak usulü vuruluş şeması⁶¹

2.2.2.3. Sözlere İlişkin Saptamalar:

Eserin güftesi Sultan Mehmed Vahideddin'e aittir. Eserin 11'li hece vezni⁶² ile yazılmış olan yapısı ve sözel özellikleri aşağıdaki gibidir:

Nazım Şekli: Murabba Şarkı

Vezin Yapısı: 11'li Hece Vezni

Kafiye Düzeni: aaaa

Konu: Aşk

Alıp gitdinse de akl u karârım

Gözümde kaldı aksın bahtiyârım

Benim sensin hayâtım tâc u tahtım

Gözümde kaldı aksın bahtiyârım

⁶¹ "Klasik Türk Müziği," İstanbul Kültür Derneği, http://ikvwien.com/?page_id=2&lang=TR#ONTOP (28.06.2017).

⁶² **Hece Vezni:** Türk şiirinde çok eskiden beri kullanılan ve mısralardaki hece sayısının eşitliği esasına dayanan vezin türüdür. Hece vezni iki önemli kurala dayanır. Bunlardan birincisi mısralardaki hecelerin ses değerine bakılmaksızın eşit sayıda hecelerden meydana gelmesi, ikincisi, mısranın bölümlere ayrılması sonucu oluşan durgulanma ve bunlar arasında yer alan durakların teşkil edilmesidir. Mısranın ölçüsü, aynı zamanda adı olan kalıp o mısradaki hece sayısı ile belirlenir. Yedi heceli bir mısranın kalıbı yedili, on bir heceli bir mısranın kalıbı on birli olarak adlandırılır. Hece vezninde iki heceliden yirmi heceliye kadar birçok kalıp vardır. **Not:** Bir şiirde, bütün dizelerin durakları aynı olabileceği gibi, belli dizelerde farklı duraklar da kullanılabilir. Bir şiirin her dizesinde farklı duraklar kullanılmışsa, o şiir **duraksız** kabul edilir. (Nurettin Albayrak, "Hece Vezni", *TDVİA*, C.XVII, 1998, İstanbul, s. 148-149-150.)

2.2.2.4. Biçime İlişkin Saptamalar

Eserde kullanılan devrelerin tamamında geleneksel bir anlayış hâkim olmakla birlikte eser (cümle), durak perdesinde karar ederek biçim özelliklerini yansıtmaktadır. Eserin şarkı biçiminde bestelenmiş olan dörder mısralı biçim kurgusu aşağıdaki gibidir:

Yapının özeti;

(A) 1.mısra, 1. devre, zemin

(B) 2.mısra, 2. devre, nakarat

(C) 3. mısra, 3. devre, meyan

(B) 4. mısra, 4. devre, nakarat

Genel yapı;

[(AA')+(B)+(C)+(B)] Cümle.

2.2.2.5. Tür Özellikleri

Eserin ait olduğu tür “Murabba şarkı”⁶³ türüdür. Eser türüne uygun biçimde yazılmış olmakla birlikte türünün belli başlı özelliklerini de yansıtmaktadır. Küçük usûlle bestelenmiş olması ise bunun bir kanıtıdır.

⁶³ Murabba terimi bilgi için bkz.; s. 18.

RAST ŞARKI
(Alıp gitdinse de akl u karârım)

Aksak

Sultan Mehmed Vahideddin

A lıp git din se de ak lı
ka rā rım say rım say
Gö züm de kal dı ak sin bah ti yâ
yâ rım Gö züm de kal dı ak sin bah
ti yâ rım yâ rım yâ rım SON
MEYÂN
Be nim sen sin ka ya tım tâ
cü fah tım
Be nim sen sin ka ya tım tâ
cü fah tım

Şekil 13. Sultan Vahideddin'e ait Rast Şarkının tamamı

⁶⁴ Bardakçı, Murat a.g.e., s.24.

2.3. Mâhur Şarkı: “Ey yadî bana enîs-i gam-hâr”

2.3.1. Genel Saptamalar

Eserin Adı: Ey Yadî Bana Enîs-i Gam-hâr

Beste: Sultan Mehmed Vahideddin

Güfte: Sultan Mehmed Vahideddin

Eserin Türü: Şarkı

Makamı: Mâhur

Usûlü: Aksak (9/8)

2.3.2. Özel Saptamalar

2.3.2.1. Makamsal Anlayışa İlişkin Saptamalar:

Şekil 14. Mahur Makamı Dizisi

Mâhur makamı, Çargâh makam dizisinin Rast karar perdesine inici şeklindedir. Makam, Rast'ta Çargâh beşlisine Nevâ'da Çargâh dörtlüsünün eklenmesiyle oluşur.

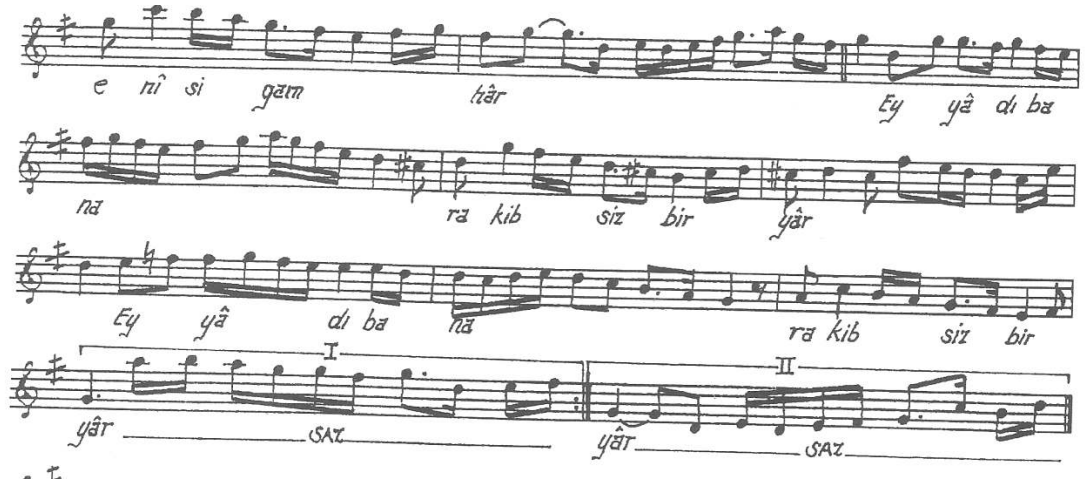
Şekil 15. Sultan Vahideddin'in Mahur şarkısının 1. Kısmı

Geleneksel Türk Müziği'nin dışına çıkmamıştır. Mahur makamının ana dizisi kullanılmıştır bazı asma kalıplar yapılmıştır. Eser, başlarken A bölümünde; gerdaniye perdesinden neyaya inici seyirle başlamıştır. Tiz bölgelerde güçlü olarak Gerdaniye'de Naziri Çargâh beşlisi ile genişlemiştir.

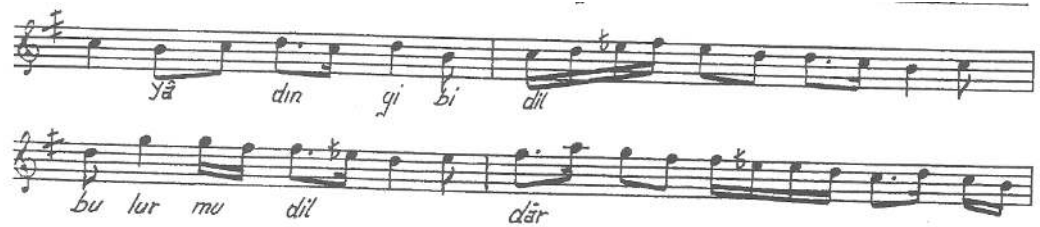
Şekil 16. Sultan Vahideddin'in Mahur şarkısının 2. Kısım

İkinci **B** bölümünde; tiz bölgelerde birinci mertebe güçlüsü olan gerdaniye bölgesinde seyrine devam etmiştir.

Şekil 17. Sultan Vahideddin'in Mahur şarkısının 3. kısım

C ve **C'** bölümünde; güçlü civarında başlayarak inici bir seyir izlemiştir. Nim hicaz perdesini kullanılarak nevadaki kalışlar güçlendirilmiştir. Nevâ'da Çargâh inici seyriyle başlayıp Rast'ta Çargâh inici seyriyle devam etmiştir. Çargâh'ta Çargâh asma kalışları göstermiştir.

Şekil 18. Sultan Vahideddin'in Mahur şarkısının 4. kısım

D bölümünde; çargâh perdesinden başlayarak çargâhta çargâh asma kalışları yapmıştır.

Şekil 19. Sultan Vahideddin'in Mahur şarkısının 5. kısmı

E bölümünde; güçlü civarına çıkıcı bir seyir izlemiştir. Bunu hisar perdesiyle yapmıştır.

Şekil 20. Sultan Vahideddin'in Mahur şarkısının son kısmı

F yani son bölümde; gerdaniye bölgesinden inici seyirle karara kadar inmiştir. Nevada rast asma kalışını da gerçekleştirirken nim hicaz perdesini yeden olarak kullanmıştır.

2.3.2.2. Usûl Anlayışına Göre Saptamalar:

Eserin tamamında ika edilen aksak usûlü⁶⁵ (kuvvetli; düm ve zayıf; tek zamanlar) ezgisel yapı ile muntazam bir biçimde ilişkilendirilmiş ve bestelenmiştir.

2.3.2.3. Sözlere İlişkin Saptamalar:

Eserin güftesi Sultan Mehmed Vahideddin'e aittir. Eserin aruz vezni ile yazılmış olan yapısı ve sözel özellikleri aşağıdaki gibidir:

Nazım Şekli: Murabba Şarkı

Vezin Yapısı: Aruz Vezni

Kafiye Düzeni: aaaa

Konu: Aşk

⁶⁵ Aksak usulü hakkında bilgi için bkz.: s. 27.

Ey yâdı bana enîs-i gam-hâr
 Ey yâdı bana rakipsiz bir yâr
 Yâdın gibi dil bulur mu dildâr
 Yâdında vefâsızım vefâdâr

Not: Yukarıdaki dizelere ait arûz vezin kalıbında her mısra kendi arasında değişkenlik göstermektedir. Bu duruma göre güftenin vezin yapısını şu şekilde sıralayabiliriz:

Ana vezin kalıbı: (*Mef û lû / Me fâ î lûn / Fe û lûn*)

2.3.2.4. Biçime İlişkin Saptamalar:

Eserde kullanılan devrelerin tamamında geleneksel bir anlayış hâkim olmakla birlikte eser (cümle), durak perdesinde karar ederek biçim özelliklerini yansıtmaktadır. Eserin şarkı biçiminde bestelenmiş olan dörder mısralı biçim kurgusu aşağıdaki gibidir:

Yapının özeti;

(AA') 1.mısra, 1. devre, zemin

(BC) 2.mısra, 2. devre, nakarat

(DE) 3. mısra, 3. devre, meyan

(FG) 4. mısra, 4. devre, nakarat

Genel Yapı;

[(AA')+(BC)+(DE)+(FG)] Cümle.

2.3.2.5. Tür Özellikleri

Eserin ait olduğu tür “Murabba şarkı”⁶⁶ türüdür. Eser türüne uygun biçimde yazılmış olmakla birlikte türünün belli başlı özelliklerini de yansıtmaktadır. Küçük usûlle bestelenmiş olması ise bunun bir kanıtıdır.

⁶⁶ Murabba terimi bilgi için bkz.; s. 18.

MÂHUR ŞARKI
(Ey yâdı bana enîs-i gam-hâr)

Sultan Mehmed Vahideddin

Ey yâdı bana na e nî si gam

hâr Ey yâdı ba na e nî si gam

hâr Ey yâdı ba na ra kib siz bir yâr

Ey yâdı ba na ra kib siz bir yâr

yâr saz yâr saz

Yâ dîn gi bi dil bu lur mu dil dâr

Yâ dîn gi bi dil bu lur mu dil dâr

Yâ dîn da ve fâ

Şekil 21. Sultan Vahideddin'in Mahur Şarkısının tamamı 1. sayfa

⁶⁷ Bardakçı, Murat a.g.e., s.32.

Şekil 22. Sultan Vahideddin'in Mahur Şarkısının tamamı 2.sayfa

2.4. Sazkar Şarkı “Gencînen Olsam Virân Edersin”

2.4.1. Genel Saptamalar

Eserin Adı: Gencînen Olsam Virân Edersin

Beste: Sultan Mehmed Vahideddin

Güfte: Şeyh Galip

Eserin Türü: Şarkı

Makamı: Sazkâr

Usûlü: Aksak (9/8)

2.4.2. Özel Saptamalar

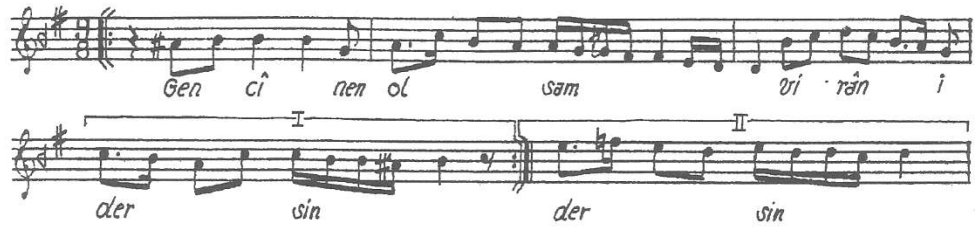
2.4.2.1. Makamsal Anlayışa İlişkin Saptamalar:

Şekil 23. Segâh Beşlisi ve Yerinde Uşşak dörtlüsü dizileri

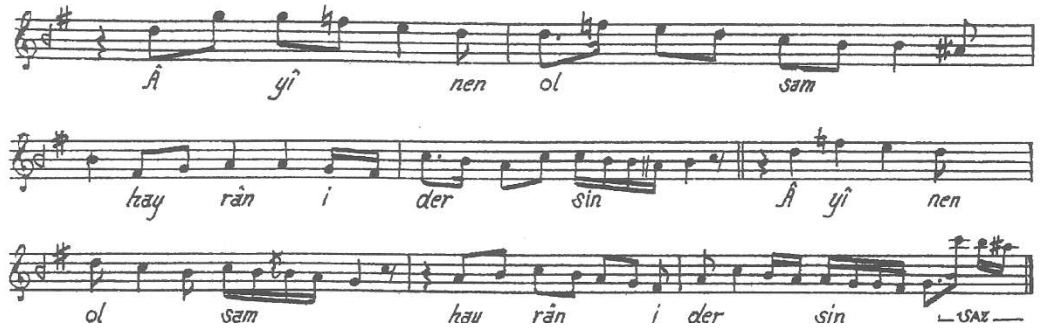
Segâh makamı ile Dügâh Mâye ve Rast makamlarının birbirine karıştırılmasından meydana gelmiştir. Bu duruma göre makamı meydana getiren diziler Segâh makamı dizileri, Uşşak makamı dizisi, Râst ve Acem’li Râst makamı dizileridir. Başka bir deyimle Sazkâr, iki çeşit Mâye makamı ile Rast makamının birbirine karıştırılmasından meydana gelir.

⁶⁸ Bardakçı, Murat a.g.e., s.33.

Şekil 24. Sultan Vahideddin'in Sâzkar şarkısının 1. Kısmı

Geleneksel Türk Müziği'nin dışına çıkmamıştır. Sazkâr makamının ana dizisi kullanılmış ve bazı asma kalışlar yapılmıştır. Makamı meydana getiren diziler segâh makam dizileri, uşşak, râst ve acem'li râst makamı dizileridir. Eser **A ve A'** bölümlerinde segahlı başlayarak yegahta rastlı pes bölgede genişlemiştir.

Şekil 25. Sultan Vahideddin'in Sâzkar şarkısının 2. Kısmı

B bölümünde nevada buselikli başlayarak segahlı inici seyirle devam etmiş meyan bölgesine geçmiştir.

Şekil 26. Sultan Vahideddin'in Sâzkar şarkısının Meyan Kısmı

Eser meyan kısmında C bölümünde tiz bölgelerde genişleyerek tiz çargah perdesine kadar çıkmıştır.

Şekil 27. Sultan Vahideddin'in Sâzkar şarkısının Meyan devamı ve son kısım

D bölümü eserin meyan kısmının devamı ama eserin son bölümüdür. Bu kısımda, neva (güçlü) bölgesinde buselik dörtlü ve beşlilerini de göstermiştir. Asma karar perdeleri olarak yerinde rast bölgesinde seyrederek inici olarak karara ulaşmıştır.

2.4.2.2. Usûl Anlayışına Göre Saptamalar

Eserin tamamında ika edilen aksak⁶⁹ usûlü (kuvvetli; düm ve zayıf; tek zamanlar) ezgisel yapı ile muntazam bir biçimde ilişkilendirilmiş ve bestelenmiştir.

2.4.2.3. Sözlere İlişkin Saptamalar

Eserin güftesi Şeyh Galip'e aittir. Eserin aruz vezni ile yazılmış olan yapısı ve sözel özellikleri aşağıdaki gibidir:

Nazım Şekli: Şarkı

Vezin Yapısı: Aruz vezni

Kafiye Düzeni: aaba

Konu: Aşk

Gencînen olsam vîrân edersin

Âyînen olsam hayrân idersin

Sâkî keramet bende ya sende?

Bahr-ı hababa mihman edersin

⁶⁹ Aksak usulü bilgi için bkz.: s.27.

Not: Yukarıdaki dizelere ait arûz vezin kalıbında her mısra kendi arasında değişkenlik göstermektedir. Bu duruma göre güftenin vezin yapısını şu şekilde sıralayabiliriz:

Ana vezin kalıbı: (*Müs tef i lâ tûn / Müs tef i lâ tûn*)

2.4.2.4. Biçime İlişkin Saptamalar

Eserde kullanılan devrelerin tamamında geleneksel bir anlayış hâkim olmakla birlikte eser (cümle), durak perdesinde karar ederek biçim özelliklerini yansıtmaktadır. Eserin şarkı biçiminde bestelenmiş olan dörder mısralı biçim kurgusu aşağıdaki gibidir:

Yapının özeti;

(AA') 1.mısra, 1. devre, zemin

(B) 2.mısra, 2. devre, nakarat

(C) 3. mısra, 3. devre, meyan

(D) 4. mısra, 4. devre, nakarat

Genel Yapı;

[(AA')+(B)+(C)+(D)] Cümle.

2.4.2.5.Tür Özellikleri

Eserin ait olduğu tür “Murabba şarkı”⁷⁰ türüdür. Eser türüne uygun biçimde yazılmış olmakla birlikte türünün belli başlı özelliklerini de yansıtmaktadır. Küçük usûlle bestelenmiş olması ise bunun bir kanıtıdır.

⁷⁰ Murabba terimi bilgi için bkz.; s. 18.

SAZKÂR ŞARKI

(Gencînen olsam vîrân edersin)

Aksak

Güfte: Şeyh Galib

Beste: Sultan Mehmed Vahideddin

Gen cî nen ol sam vî rân i
der sin der sin
Â yî nen ol sam
hay rân i der sin Â yî nen
ol sam hay rân i der sin
MEYAN Sâ kî ke râ met ben de gâ
Sen de Sâ kî ke râ met
ben de gâ Sen de
Bah ri ka bâ ba mîk mân i
der sin Bah ri ka bâ ba
mîk mân i der sin (SON)

Şekil 28. Sultan Vahideddin'e ait Sazkâr Şarkının tamamı⁷¹⁷¹ Bardakçı, Murat a.g.e., s.26.

2.5. Nihavend Şarkı: “Dost bî-pervâ felek bî-rahm devran bî-sükûn”

2.5.1. Genel Saptamalar

Eserin Adı: Dost bî-pervâ felek bî-rahm devran bî-sükûn

Beste: Sultan Mehmed Vahideddin

Güfte: Fuzûli

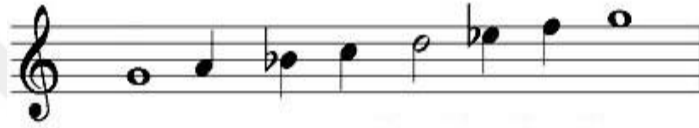
Eserin Türü: Şarkı

Makamı: Nihavend

Usûlü: Ağır Düyek (8/4)

2.5.2. Özel Saptamalar

2.5.2.1. Makamsal Anlayışa İlişkin Saptamalar:

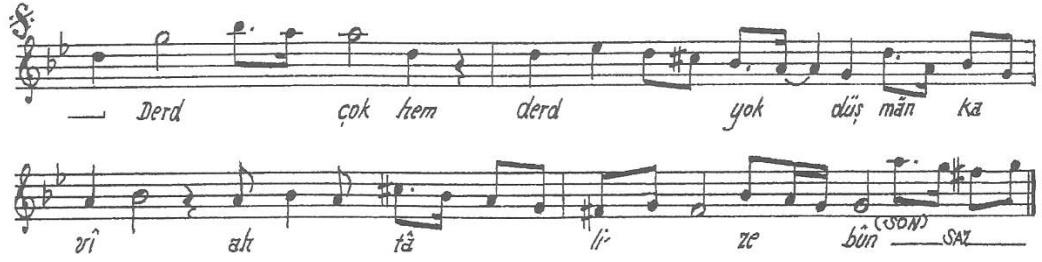
Şekil 29. Nihavend makam dizisi

Nihâvend makamı dizisi, Batı müziğinin Sol Minör dizisiyle aynı diziye sahiptir. Güçlü üzerinde Kürdi dörtlüsü bulunan dizi eski Minör, hicaz dörtlüsü bulunan dizi ise armonik Sol Minör'dür.

Şekil 30. Sultan Vahideddin'in Nihavend şarkısının 1. Kısmı

Geleneksel Türk Müziği'nin dışına çıkmamıştır. Nihavend makamının ana dizisi dışına çıkmamıştır. Sultan Mehmed Vahideddin, eserin birinci A bölümü karar bölgesinden başlayarak inici seyredip yeden bölgesinde yegâhta hicazlı asma kararları göstererek güçlü bölgesine çıkmıştır. Nevada hicaz ve nevada uşşak dörtlüleri güçlü bölgesinde en çok kalışların yapıldığı asma karar perdeleridir.

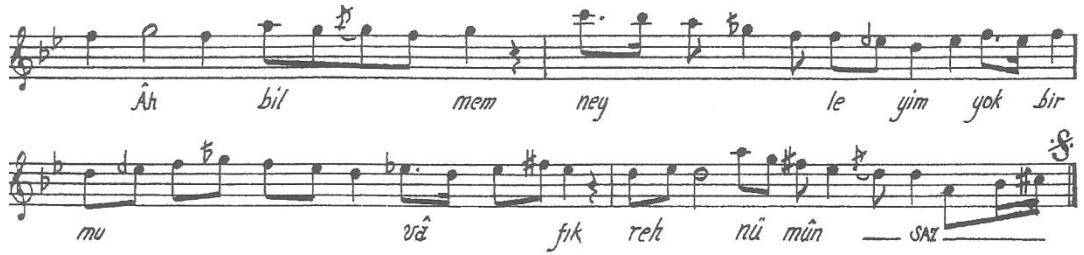
Şekil 31. Sultan Vahideddin'in Nihavend şarkısının 2. ve son Kısmı

İkinci bölüm **B** bölümünde, eserin aslında tekrar eden kısmıdır. Gerdaniye perdesiyle başlayarak nevada kürdi dörtlüsünü kullanarak güçlü bölgesine inmiştir. Meyana giriş vermeden önce karara kadar nim hicaz kullanarak nikriz beşlisini gösterip durağa kadar inmiştir.

Şekil 32. Sultan Vahideddin'in Nihavend şarkısının Meyan Kısmı

Meyan kısmında **C** bölümünde gerdaniye üzerinde buselik beşlisini kullanarak tiz neva perdesine kadar çıkıp nevada kürdi dizisini göstermiştir.

Şekil 33. Sultan Vahideddin'in Nihavend şarkısının Meyan 2. Kısmı

Meyanın ikinci **D** bölümünde gerdaniye üzerinde seyre başlayıp güçlü civarında seyredip ikinci bölüme tekrar senyö ile geçiş yapmıştır.

2.5.2.2. Usûl Anlayışına Göre Saptamalar:

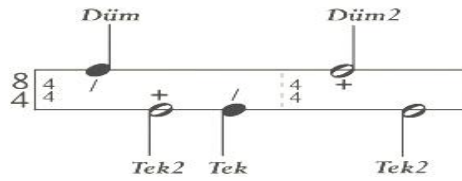
Eser 8/4 Ağır düyek usulü ile muntazam bir şekilde bestelenmiştir. Usul gelenekselin dışına çıkmamıştır. Ezgi ile usûl bütünlüğü bozulmamıştır.

Eserin tamamında ika edilen aksak usûlü (kuvvetli; düm ve zayıf; tek zamanlar) ezgisel yapı ile muntazam bir biçimde ilişkilendirilmiş ve bestelenmiştir. Aksak usûlü hakkında teorik bilgi vererek eserin daha iyi anlaşılmasını amaçlamaktayız.

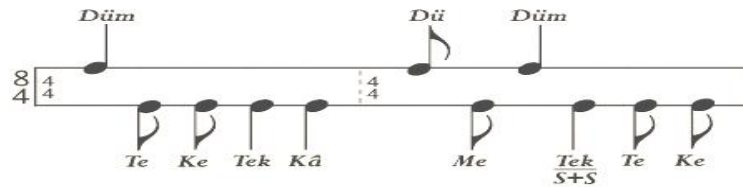
Ağır Düyek Usulü:

- a- 8 zamanlıdır.
- b- İki tane 4 zamandan veya başka deyimle iki Sofyan'dan meydana gelmiştir.
- c- 8/4'lük mertebeleri kullanılmıştır.
- d- 8/4'lük mertebesi pişrev, beste, şarkı, ilâhî gibi genellikle büyük bazen da küçük formlarda kullanılmıştır.
- e- 1. darb yarı kuvvetli, 2. darb kuvvetli, 3. darb yarı kuvvetli, 4. darb kuvvetli, 5. darb zayıftır.

Vuruluşu:

Kudümle velveleli vuruluşu:

Şekil 34. Ağır düyek usulü vuruluş şeması⁷²

2.5.2.3. Sözlere İlişkin Saptamalar

Eserin güftesi Fuzûlî'e aittir. Eserin aruz vezni ile yazılmış olan yapısı ve sözel özellikleri aşağıdaki gibidir:

Nazım Şekli: Şarkı

Vezin Yapısı: Aruz Vezni

⁷² "Klasik Türk Müziği," İstanbul Kültür Derneği, http://ikvwien.com/?page_id=2&lang=TR#ONTOP (28.06.2017).

Kafiye Düzeni: aaba

Konu: Aşk

Dost bî-pervâ felek bî-rahm devran bî-sükûn

Derd çok hem derd-yok düşmen kavî tâlî zebun

Tefrikâ hâsıl târik-ı mülk-î cem'iyet mahûf

Âh bilmem neyleyim yok bir muvâfık reh-nümûn

Not: Yukarıdaki dizelere ait arûz vezin kalıbında her mısra kendi arasında değişkenlik göstermektedir. Bu duruma göre güfthenin ana vezin yapısını şu şekilde sıralayabiliriz:

Ana vezin kalıbı: (*Müf te i lün / Fâ i lün / Müf te i lün / Fâ i lün*)

2.5.2.4. Biçime İlişkin Saptamalar

Eserde kullanılan devrelerin tamamında geleneksel bir anlayış hâkim olmakla birlikte eser (cümle), durak perdesinde karar ederek biçim özelliklerini yansıtmaktadır. Eserin şarkı biçiminde bestelenmiş olan dörder mısralı biçim kurgusu aşağıdaki gibidir:

Yapının özeti;

(A) 1.mısra, 1. devre, zemin

(B) 2.mısra, 2. devre, nakarat

(CD) 3. mısra, 3. devre, meyan

(B) 4. mısra, 4. devre, nakarat

Genel Yapı;

[(A)+(B)+(CD)+(B)] Cümle.

2.5.2.5. Tür Özellikleri

Eserin ait olduğu tür “Murabba şarkı”⁷³ türüdür. Eser türüne uygun biçimde yazılmış olmakla birlikte türünün belli başlı özelliklerini de yansıtmaktadır. Küçük usûlle bestelenmiş olması ise bunun bir kanıtıdır.

⁷³ Murabba terimi bilgi için bkz.; s. 18.

NİHAVEND ŞARKI

(Dost bî-pervâ felek bî-rahm devrân bî-sükûn)

Ağır Düyek

Güfte: Fuzulî

Beste: Sultan Mehmed Vahideddin

Dost bî per vâ fe lek bî rahm
dev rân bî sükûn — SAZ
— Dost çok hem derd yok düş mân ka
rî âk tâ lî ze bûn (SON) — SAZ
MEYÂN
— Tef rî ka tâ sıl ta rî ki
mi ek cem î yet me hûf
Âh bil mem ney le yim yok bir
mu vâ fık reh nû mûn — SAZ

Şekil 35. Sultan Vahideddin'in bestelediği Nihavend Şarkının tamamı⁷⁴

⁷⁴ Bardakçı, Murat a.g.e., s.28.

2.6. Nihavend Şarkı: “Ne güzelsin ne kadar dilbersin”

2.6.1. Genel Saptamalar

Eserin Adı: Ne güzelsin ne kadar dilbersin

Beste: Sultan Mehmed Vahideddin

Güfte: Sultan Mehmed Vahideddin

Eserin Türü: Şarkı

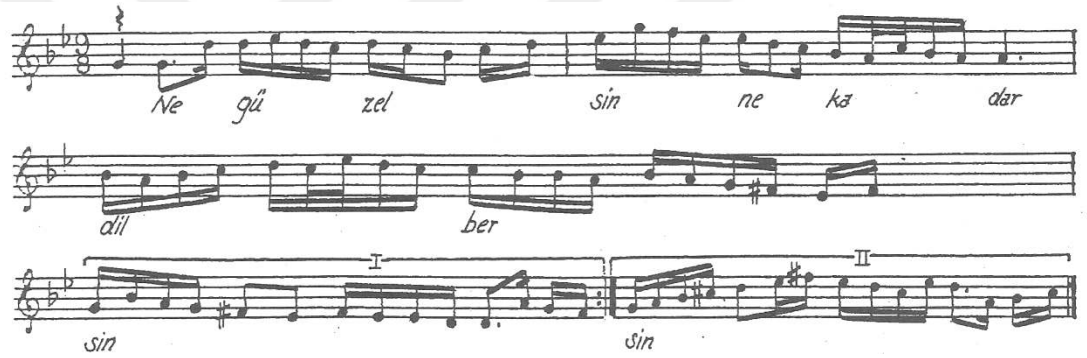
Makamı: Nihavend

Usûlü: Aksak (9/8)

2.6.2. Özel Saptamalar

2.6.2.1. Makamsal Anlayışa İlişkin Saptamalar:

Geleneksel Türk Müziği’nin dışına çıkmamıştır. Nihavend⁷⁵ makamının ana dizisi dışına çıkmamıştır.

Şekil 36. Sultan Vahideddin’in Nihavend şarkısının 1. Kısmı

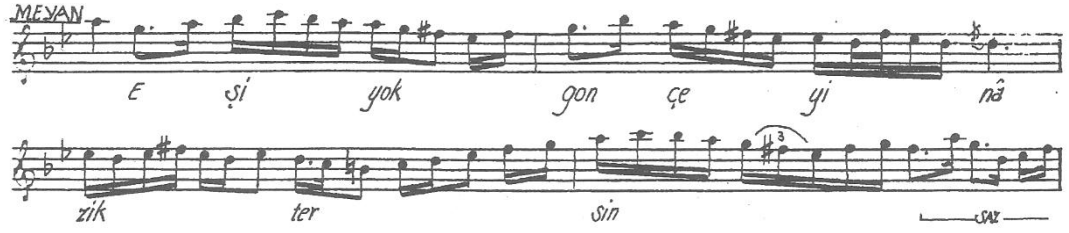
A bölümünde güçlü bölgesine rasttan nevaya direk geçmiş ve nevada kürdiyi göstermiştir. Karara inip pes bölgede yegah’ta hicazı göstererek A’ bölümünden ikinci bölüme nikrizli bir geçiş yapmıştır.

Şekil 37. Sultan Vahideddin’in Nihavend şarkısının 2. Kısmı

⁷⁵ Nihavend makam dizisi bilgi için bkz.: s.41.

Eserin ikinci bölümü **B** bölümünde nevada başlayıp güçlü ve karar bölgesinde rastta buselik ve nevada kürdi kalışları yaparak meyan **B'** bölümünde nevada hicazlı geçmiştir.

Şekil 38. Sultan Vahideddin'in Nihavend şarkısının Meyan 1. Kısım

Meyanda **C** bölümünde 1. Devrede tiz bölgelerde gerdaniye'de buselik genişlemesi yaparak nevada hicazla güçlü bölgesine inmiştir. Güçlü bölgesinde kalarak meyanın ikinci devresine nevada hicazlı geçiş yapmıştır.

Şekil 39. Sultan Vahideddin'in Nihavend şarkısının Meyan 2. Kısım

Meyanın **D** bölümünde 2. Devresi 6. Derece nîm hisar perdesi üzerinde çargah çeşnisiyle 4. Derece çargâh perdesi üzerinde bûselik çeşnisiyle asma kararlar yapmıştır bunu ise nîm şehnaz (la bemol) perdesini alarak göstermiştir.

2.6.2.2. Usûl Anlayışına Göre Saptamalar:

Eserin tamamında ika edilen aksak⁷⁶ usûlü (kuvvetli; düm ve zayıf; tek zamanlar) ezgisel yapı ile muntazam bir biçimde ilişkilendirilmiş ve bestelenmiştir.

2.6.2.3. Sözlere İlişkin Saptamalar:

Eserin güftesi Sultan Mehmed Vahideddin'e aittir. Eserin aruz vezni ile yazılmış olan yapısı ve sözel özellikleri aşağıdaki gibidir:

⁷⁶ Aksak usulü bilgi için bkz.: s.27.

Nazım Şekli: Murabba Şarkı

Vezin Yapısı: Aruz Vezni

Kafiye Düzeni: aaaa

Konu: Aşk

Ne güzelsin ne kadar dilbersin

Sanki bir subh-ı safâ-perversin

Eşi yok gonçe-i nazîk tersin

Sanki bir subh-ı safâ-perversin

Not: Yukarıdaki dizelere ait arûz vezin kalıbında her mısra kendi arasında değişkenlik göstermektedir. Bu duruma göre güftenin ana vezin yapısını şu şekilde sıralayabiliriz:

Ana vezin kalıbı: *(Fe i lâ tûn / Fe i lâ tûn / Fâ' lûn)*

2.6.2.4. Biçime İlişkin Saptamalar:

Eserde kullanılan devrelerin tamamında geleneksel bir anlayış hâkim olmakla birlikte eser (cümle), durak perdesinde karar ederek biçim özelliklerini yansıtmaktadır. Eserin şarkı biçiminde bestelenmiş olan dörder mısralı biçim kurgusu aşağıdaki gibidir:

Yapının özeti;

(AA) 1.mısra, 1. devre, zemin

(BB') 2.mısra, 2. devre, nakarat

(CD) 3. mısra, 3. devre, meyan

(BB') 4. mısra, 4. devre, nakarat

Genel Yapı;

[(AA')+(BB'),(CD)+(BB')] Cümle.

2.6.2.5. Tür Özellikleri

Eserin ait olduğu tür “Murabba şarkı”⁷⁷ türüdür. Eser türüne uygun biçimde yazılmış olmakla birlikte türünün belli başlı özelliklerini de yansıtmaktadır. Küçük usûlle bestelenmiş olması ise bunun bir kanıtıdır.

⁷⁷ Murabba terimi bilgi için bkz.; s. 18.

NİHAVEND ŞARKI

(Ne güzelsin ne kadar dilbersin)

Aksak

Sultan Mehmed Vahideddin

Ne güzelsin ne kadar dilber sin

San ki bir sub fı sa fâ

per ver sin sin

MEVÂN
E şî yok gon çe yi nâ

zik ter sin

E şî yok gon çe yi nâ zik ter

Şekil 40. Sultan Vahideddin'in bestelediği Nihavend Şarkının tamamı⁷⁸⁷⁸ Bardakçı, Murat a.g.e., s.30.

2.7. Nihavend Şarkı “Ey melek-haslet benim pîraye-i cânım mısın”

2.7.1. Genel Saptamalar:

Eserin Adı: Ey melek-haslet benim pîraye-i cânım mısın

Beste: Sultan Mehmed Vahideddin

Güfte: Sultan Mehmed Vahideddin

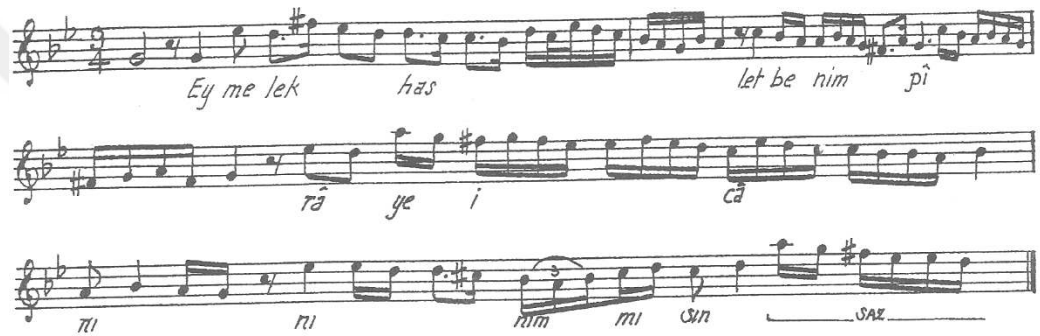
Eserin Türü: Şarkı

Makamı: Nihavend

Usûlü: Ağır Aksak (9/4)

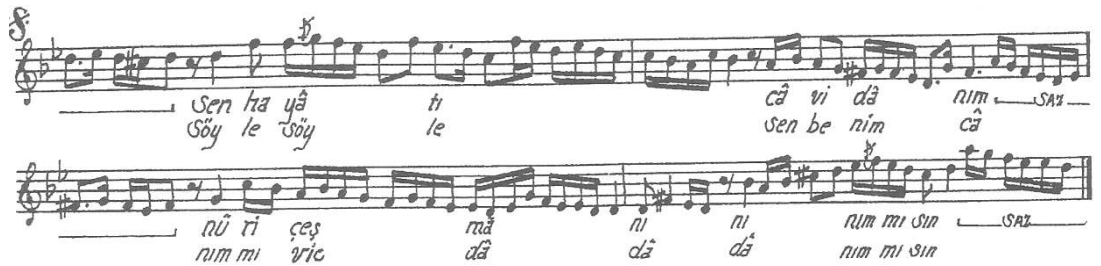
2.7.2. Özel Saptamalar

2.7.2.1. Makamsal Anlayışa İlişkin Saptamalar:

Şekil 41. Sultan Vahideddin'in Nihavend şarkının 1. kısmı

Nihavend⁷⁹ makamının ana dizisi ve sesleri dışına çıkılmamıştır. A bölümünde ana dizi seyriyle başlayan eserde asma kalıplar belirtilmiş ve genişlemeler tiz bölgelerde meyan da gerçekleştirilmiştir.

Şekil 42. Sultan Vahideddin'in Nihavend şarkının 2. kısmı

B ve D bölümünde, neveda kürdili üçlü civarında seyrederek başlamış ve karara kadar rastta buselikli inici seyrini gerçekleştirmiştir.

⁷⁹ Nihavend makamı dizisi bilgi için bkz.: s.41.

Şekil 43. Sultan Vahideddin'in Nihavend şarkının 3. Kısım

B' ve D' bölümünde, güçlü civarında kürdi dörtlüsünü kullanarak seyretmiştir. Karara kadar makamın ana dizileri dışına çıkmamıştır.

Şekil 44. Sultan Vahideddin'in Nihavend şarkının 4. Kısım

C bölümünde, meyan kısmında tiz bölgelerde gerdaniyede buselik beşlisini kullanarak genişlemiştir. Nevada hicaz dörtlüsü ve yerinde nikriz beşlisini kullanarak meyan içinde sol minör oryantal denilen yerinde nev'eser makam dizilerini de kullanmıştır.

2.7.2.2. Usûl Anlayışına Göre Saptamalar:

Eserin tamamında ika edilen ağır aksak usûlü (kuvvetli; düm ve zayıf; tek zamanlar) ezgisel yapı ile muntazam bir biçimde ilişkilendirilmiş ve bestelenmiştir.

Ağır Aksak Usulü:

a- 9 zamanlıdır.

b- Bir sofyan ve bir Türk aksağı'nın (bir 4 zamanla bir 5 zamanın) birleşmesiyle meydana gelmiştir.

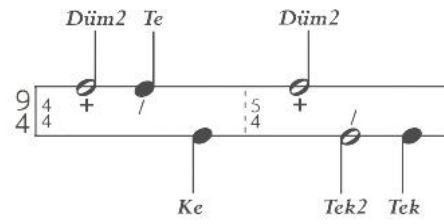
c- 9/8'lik ve 9/4'lük mertebeleri kullanılmıştır. 9/4'lük mertebesine ağır aksak denir.

d- Çok kullanılmış bir usûldür. Şarkı, ilâhî, türkû, oyun havası, köçekçe gibi hemen hemen bütün küçük formdaki eserlerde kullanılmıştır.

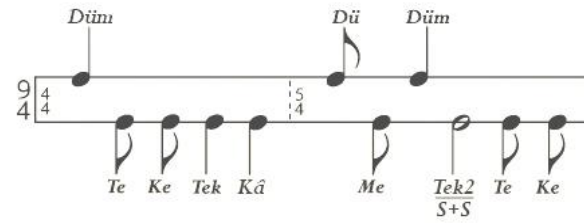
e- 1. darb kuvvetli, 2. darb yarı kuvvetli, 3. darb zayıf, 4. darb kuvvetli, 5. darb yarı kuvvetli ve 6. darb ise zayıftır.

f- Bu usulle ölçülmüş eserler 2/4'lük, (2,5) dörtlük veya 3/4'lük sükût ile başlarlar. Bu durum Ağır Aksağın özelliğidir.

Vuruluşu:

Kudümle velveleli vuruluşu:

Şekil 45. Ağır Aksak Usulü vuruluş şeması⁸⁰

2.7.2.3. Sözlere İlişkin Saptamalar:

Eserin güftesi Sultan Mehmed Vahideddin'e aittir. Eserin aruz vezni ile yazılmış olan yapısı ve sözel özellikleri aşağıdaki gibidir:

Nazım Şekli: Murabba Şarkı

Vezin Yapısı: Aruz Vezni

Kafiye Düzeni: aaba

Konu: Aşk

Ey melek – haslet benim pirâye-i cânım mısın

Sen hayât-ı câvidânım nûr-ı çeşmânım mısın

Hep seni yadeyledikçe fikrim eyler i-tila

Söyle söyle sen benim canım mı vicdanım mısın

⁸⁰ “Klasik Türk Müziği,” İstanbul Kültür Derneği, erişim 28 Haziran, 2017, [http://ikvwien.com/?page_id=2&lang=TR#ONTOP,\(28.06.2017\)](http://ikvwien.com/?page_id=2&lang=TR#ONTOP,(28.06.2017))

Not: Yukarıdaki dizelere ait arûz vezin kalıbında her mısra kendi arasında değişkenlik göstermektedir. Bu duruma göre güftenin ana vezin yapısını şu şekilde sıralayabiliriz:

Ana vezin kalıbı: (*Fâ i lâ tûn / Fâ i lâ tûn / Fâ i lâ tûn / Fâ i lûn*)

2.7.2.4. Biçime İlişkin Saptamalar:

Eserde kullanılan devrelerin tamamında geleneksel bir anlayış hâkim olmakla birlikte eser (cümle), durak perdesinde karar ederek biçim özelliklerini yansıtmaktadır. Eserin şarkı biçiminde⁸¹ bestelenmiş olan dörder mısralı biçim kurgusu aşağıdaki gibidir:

Yapının özeti;

(A) 1.mısra, 1. devre, zemin

(BB') 2.mısra, 2. devre, nakarat

(C) 3. mısra, 3. devre, meyan

(DD') 4. mısra, 4. devre, nakarat

Genel Yapı;

[(A)+(BB')+(C)+(DD')] Cümle.

2.7.2.5. Tür Özellikleri

Eserin ait olduğu tür “Murabba şarkı”⁸¹ türüdür. Eser türüne uygun biçimde yazılmış olmakla birlikte türünün belli başlı özelliklerini de yansıtmaktadır. Küçük usûlle bestelenmiş olması ise bunun bir kanıtıdır.

⁸¹ Murabba terimi bilgi için bkz.; s. 18.

NİHAVEND ŞARKI

(Ey melek-haslet benim pîrâye-i cânım mısın)

Ağır Aksak

Sultan Mehmed Vahideddin

Ey me lek has let be nim pî
râ ye i cā
nî nî nim mî sîn SAZ
Sen ha yâ tî cā vi dâ nim SAZ
Söy le Söy le Sen be nim cā
nû ri çeş mâ nî nî nî nim mî sîn SAZ
nîm mi vîc dâ dâ dâ nîm mî sîn SAZ
Sen ha yâ tî cā vi dâ nim SAZ
Söy le Söy le Sen be nim cā
nû ri çeş mâ nî nî nî nim mî sîn SAZ
nîm mi vîc dâ dâ dâ nîm mî sîn
MEDÂN
Hep se ni yâ
dey le dîk çe SAZ
fik ri mey ler
i i ti lâ SAZ

Şekil 46. Sultan Vahideddin'in Nihavend şarkının tamamı

2.8. Uşşak Şarkı “Dil Perîşan Sîne Pür-yâre Ciğer Sâd-Pâredir”

Eserin mevcut notası yardımcı kaynaklar aracılığıyla incelenmiştir.

2.8.1. Genel Saptamalar

Eserin Adı: Dil Perîşan Sîne Pür-yâre Ciğer Sâd-Pâredir

Beste: Sultan Mehmed Vahideddin

Güfte: Sultan Mehmed Vahideddin

Eserin Türü: Şarkı

Makamı: Uşşak

Usûlü: Aksak

2.8.2. Özel Saptamalar

2.8.2.1. Makamsal Anlayışa İlişkin Saptamalar:

Şekil 47. Uşşak makam dizisi

Yerinde Uşşak dörtlüsüne Nevâ'da Buselik beşlisinin eklenmesinden meydana gelmiştir. Güçlüsü Nevadır. Seyri Çıkıcıdır.

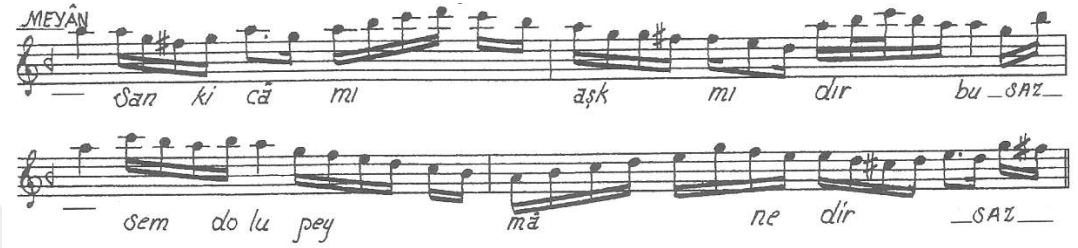
Şekil 48. Sultan Vahideddin'in Uşşak şarkının 1. kısmı

Geleneksel Türk Müziği'nin dışına çıkılmamıştır. Uşşak makamının ana dizisi dışında seyretmemiştir. A bölümünde, karar bölgesinde başlayan eser yedenle tekrar karar bölgesinde seyretmiştir. Güçlü bölgesinde asma karar perdelerini kullanıp çeşitli kalıplar gerçekleştirerek birinci bölümü tamamlamıştır.

Şekil 49. Sultan Vahideddin'in Uşşak şarkının 2. kısmı

B ve B' bölümünde, güçlü civarında seyrederek karara doğru yerinde uşşak dörtlüsünü kullanarak inmiştir.

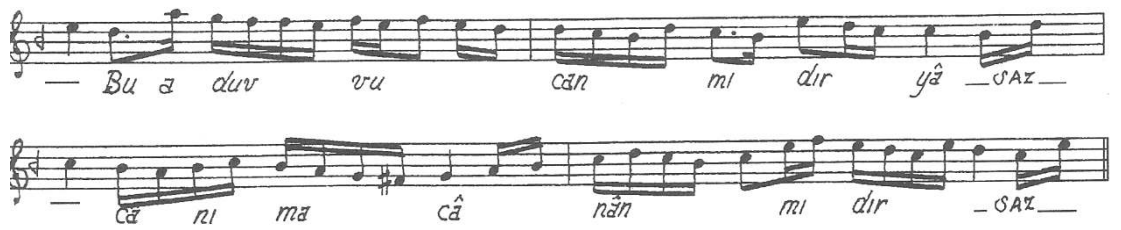
Şekil 50. Sultan Vahideddin'in Uşşak şarkının 3. kısmı

C bölümünde, Meyan kısmında tiz bölgeler de genişleyerek muhayyer kalışlarıyla seyretmiştir.

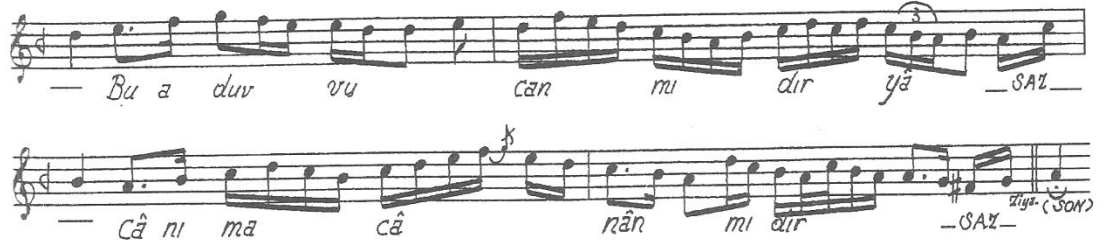
Şekil 51. Sultan Vahideddin'in Uşşak şarkının 4. kısmı

D bölümünde, güçlü civarında buselik beşlisi dizisi üzerinde seyretmiştir. Fa diyez olarak nevada rast asma kalışını göstermiştir.

Şekil 52. Sultan Vahideddin'in Uşşak şarkının 5. kısmı

E bölümünde, nevada buselik beşlisi dizisi üzerinde güçlü civarında seyretmiş ve yerinde uşşak dörtlüsü kullanarak kararda yedenli kalışlar gerçekleştirmiştir.

Şekil 53. Sultan Vahideddin'in Uşşak şarkının 6. kısmı

E' bölümünde, yani son bölümde karara doğru asma karar perdelerini kullanarak inmiştir.

2.8.2.2. Usûl Anlayışına Göre Saptamalar:

Eserin tamamında ika edilen aksak⁸³ usûlü (kuvvetli; düm ve zayıf; tek zamanlar) ezgisel yapı ile muntazam bir biçimde ilişkilendirilmiş ve bestelenmiştir.

2.8.2.3. Sözlere İlişkin Saptamalar:

Eserin güftesi Sultan Mehmed Vahideddin'e aittir. Eserin Aruz Vezni ile yazılmış olan yapısı ve sözel özellikleri aşağıdaki gibidir:

Nazım Şekli: Muhammes Şarkı

Vezin Yapısı: Aruz Vezni

Kafiye Düzeni: aaabb

Konu: Aşk

Dil perişan sine-i pür-yare ciğer sad-paredir

Gam u şaidi mi bilinmez bela aya nedir?

Sanki cam-ı aşk mıdır bu sem dolu peymanedir

Aşk mıdır sevda mıdır bu ateş-i suzan mıdır?

Bu adu-yı can mıdır ya canıma canan mıdır?

Not: Yukarıdaki dizelere ait arûz vezin kalıbında her mısra kendi arasında değişkenlik göstermektedir. Bu duruma göre güftenin ana vezin yapısını şu şekilde sıralayabiliriz:

Ana aruz kalıbı: (Fâ i lâ tün / Fe i lâ tün / Fe i lâ tün / Fâ i lün)

⁸³ Aksak terimi bilgi için bkz.: s.27.

2.8.2.4. Biçime İlişkin Saptamalar:

Eserde kullanılan devrelerin tamamında geleneksel bir anlayış hâkim olmakla birlikte eser (cümle), durak perdesinde karar ederek biçim özelliklerini yansıtmaktadır. Eserin şarkı biçiminde bestelenmiş olan beşer mısralı biçim kurgusu aşağıdaki gibidir:

Yapının özeti;

(A) 1.mısra, 1. devre, zemin

(BB') 2.mısra, 2. devre, nakarat

(C) 3. mısra, 3. devre, meyan

(D) 4. mısra, 4. devre, meyan

(EE') 5. Mısra, 5.devre, meyan

Genel yapı;

[(A)+(BB')+(C)+(D)+(EE')] Cümle.

2.8.2.5. Tür Özellikleri

Eserin ait olduğu tür “Muhammes şarkı”⁸⁴ türüdür. Eser türüne uygun biçimde yazılmış olmakla birlikte türünün belli başlı özelliklerini de yansıtmaktadır. Küçük usûlle bestelenmiş olması ise bunun bir kanıtıdır.

⁸⁴ Muhammes terimi bilgi için bkz.; s. 18.

UŞŞAK ŞARKI

(Dil perîşan sîne pür-yâre ciğer sâd-pâredir)

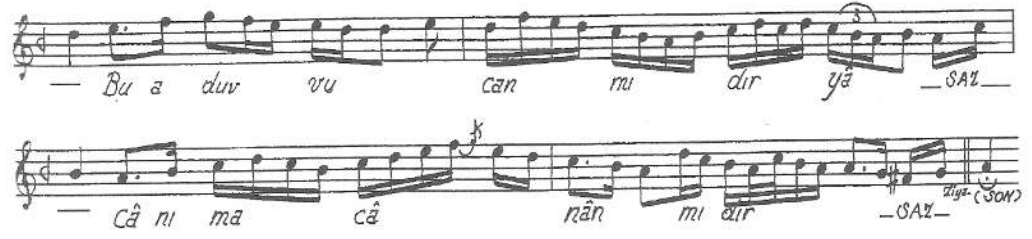
Aksak

Sultan Mehmed Vahideddin

Dil pe ri şân sı ne pür yâ
re ci ğer sâd pâ re dir -SAZ-
Gâ mi şâ dî mi bî lîn mez
bir be lâ â yâ ne dir -SAZ- yâ ne dir -SAZ-
MEYÂN
Şan ki câ mi aşk mi dır bu -SAZ-
sem do lu pey mâ ne dir -SAZ-
Aşk mı dır şev dâ mi dır bu
â te şî sâ zan mi dır -SAZ-
Bu a dur ru cân mi dır yâ -SAZ-
câ nı mâ câ nân mi dır -SAZ-

Şekil 54. Sultan Vahideddin'in Uşşak şarkının tamamı

⁸⁵ Bardakçı, Murat a.g.e., s.48.

Şekil 55. Sultan Vahideddin'in Uşşak şarkının tamamı sayfa 2

2.9. Hüseyni Şarkı “Cevrin Beni Öldürse De Aşkından Usanmam”

2.9.1. Genel Saptamalar

Eserin Adı: Cevrin Beni Öldürse De Aşkından Usanmam

Beste: Sultan Mehmed Vahideddin

Güfte: Mustafa Reşid Bey

Eserin Türü: Şarkı

Makamı: Hüseyinî

Usûlü: Sengin Semai (6/4)

2.9.2. Özel Saptamalar

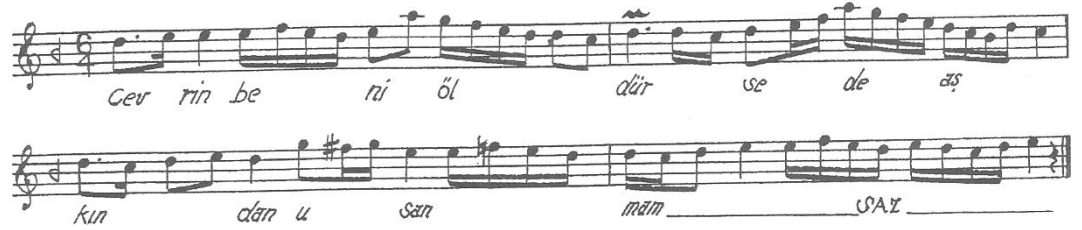
2.9.2.1. Makamsal Anlayışa İlişkin Saptamalar:

Şekil 56 Hüseyni Makam Dizisi

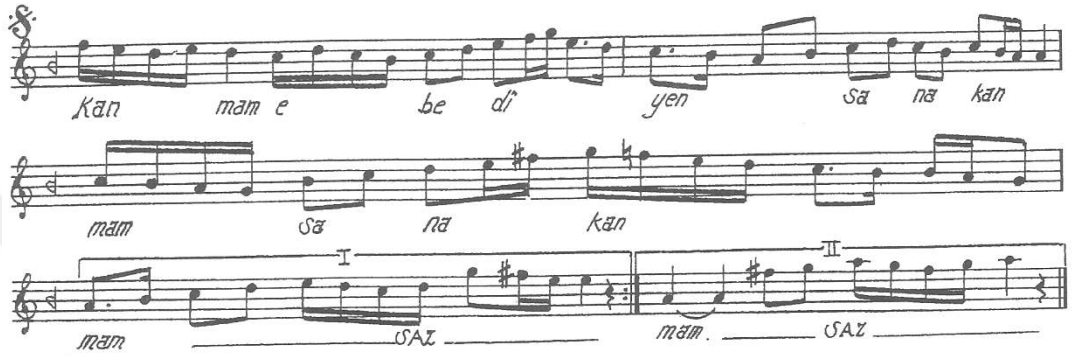
Yerinde Hüseyni beşlisine Hüseyni'de Uşşak dörtlüsünün eklenmesinden meydana gelmiştir. Güçlüsü Hüseyni beşlisi ile Uşşak dörtlüsünün ek yerindeki Hüseyni perdesidir. Seyri İnci- Çıkıcıdır.

⁸⁶ Bardakçı, Murat a.g.e., s.49.

Şekil 57. Sultan Vahideddin'in Hüseyinî şarkının 1. Kısmı

A bölümünde, nevada buselik beşlisini kullanarak başlamıştır v daha sonra hüseyinî perdesinde yani güçlüde hüseyinîde kürdili kalış gerçekleştirmiştir.

Şekil 58. Sultan Vahideddin'in Hüseyinî şarkının 2. kısmı

B ve B' bölümünde, güçlü civarında başladığı seyrine yerinde hüseyinî beşlisini kullanarak karara kadar inmiş ve B' bölümünün sonunda hüseyinî'de uşşak dörtlüsünü de kullanarak meyana geçmiştir.

Şekil 59. Sultan Vahideddin'in Hüseyinî şarkının 3. kısmı

C bölümünde, Meyanda tiz bölgede Muhayyerde Buselik dizi üzerinde seyretmiş ve Çargâh üzerinde Pençgah dizisi seslerinde de seyredip ana dizi ile karar vermiştir.

2.9.2.2. Usûl Anlayışına Göre Saptamalar:

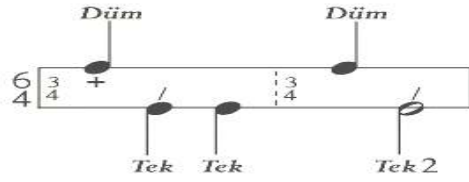
Eserin tamamında ika edilen 6/4 Sengin Semai usulü (kuvvetli: düm ve zayıf: tek zamanlar) ezgisel yapı ile düzenli bir şekilde bestelenmiştir.

Sengin semai usûlü hakkında teorik bilgi vererek eserin daha iyi anlaşılmasını amaçlamaktayız.

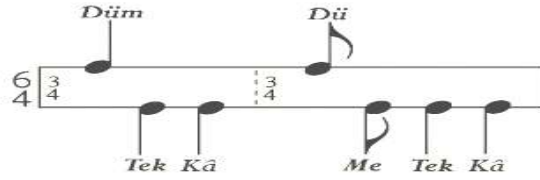
Sengin semai:

- a- 6 zamanlıdır.
- b- Üç tane 2 zamanın veya iki tane 3 zamanın, başka deyimle, üç Nim Sofyân veya iki semainin birbirine eklenmesinden meydana gelmiştir. (2+2+2=6 veya 3+3=6).
- c- 6/4 lük mertebeye Sengin Semai denir.
- d- 1.darb kuvvetli, 2.darb yarı kuvvetli, 3.darb zayıf, 4. Darb çok kere zayıf, 5.darb yarı kuvvetlidir.

Vuruluşu:

Kudümle velveleli vuruluşu:

Şekil 60. Sengin semai usûlünün vuruluş şeması⁸⁷

2.9.2.3. Sözlere İlişkin Saptamalar:

Eserin güftesi Mustafa Reşid Bey'e aittir. Aynı güfte ile "**Bimen Şen/Bayatiaraban Sengin Semai Şarkı, Mildan Niyazi Ayomak/Hicazkâr Aksak Şarkı**" olarak bestelemiştir. Eserin aruz vezni ile yazılmış olan yapısı ve sözel özellikleri aşağıdaki gibidir:

⁸⁷ "Klasik Türk Müziği," İstanbul Kültür Derneği, http://ikvwien.com/?page_id=2&lang=TR#ONTOP (28.06.2017).

Nazım Şekli: Murabba Şarkı

Vezin Yapısı: Aruz Vezni

Kafiye Düzeni: aaaa

Konu: Aşk

Cevrin beni öldürse de aşkından usanmam

Kanmam ebediyen sana kanmam sana kanmam

Hicrinle güzar etse de ben ömrüme yanmam

Kanmam ebediyen sana kanmam sana kanmam

Not: Yukarıdaki dizelere ait arûz vezin kalıbında her mısra kendi arasında değişkenlik göstermektedir. Bu duruma göre güftenin ana vezin yapısını şu şekilde sıralayabiliriz:

Ana vezin kalıbı: (Mef û lû / Me fâ î lûn / Mef û lû / Me fâ î lûn)

2.9.2.4. Biçime İlişkin Saptamalar:

Eserde kullanılan devrelerin tamamında geleneksel bir anlayış hâkim olmakla birlikte eser (cümle), durak perdesinde karar ederek biçim özelliklerini yansıtmaktadır. Eserin şarkı biçiminde bestelenmiş olan beşer mısralı biçim kurgusu aşağıdaki gibidir:

Yapının özeti;

(A) 1.mısra, 1. devre, zemin

(BB') 2.mısra, 2. devre, nakarat

(C) 3. mısra, 3. devre, meyan

(BB') 4. mısra, 4. devre, nakarat

Genel Yapı;

[(A)+(BB')+(C)+(BB')] Cümle.

2.9.2.5. Tür Özellikleri

Eserin ait olduğu tür “Murabba şarkı”⁸⁸ türüdür. Eser türüne uygun biçimde yazılmış olmakla birlikte türünün belli başlı özelliklerini de yansıtmaktadır. Küçük usûlle bestelenmiş olması ise bunun bir kanıtıdır.

⁸⁸ Murabba terimi bilgi için bkz.; s. 18.

HÜSEYNÎ ŞARKI

(Cevrin beni öldürse de aşkından usanmam)

Güfte: Mustafa Reşid Bey
Beste: Sultan Mehmed Vahideddin

Sengin Semai

Cev rin be ni öl dür se de aş
kun dan u san mām SAZ
Kan mam e be di yen sa nā kan
mam SAZ nā kan
mām SAZ mām SAZ
MEYÂN
Hic rin le gü râr et se de ben
öm rü me yan mām SAZ

Şekil 61. Sultan Vahideddin'in Hüseyinî şarkının tamamı

⁸⁹ Bardakçı, Murat a.g.e., s.56.

2.10. Hicaz Şarkı “Gel bir daha gül ruyini aç handeni göster”

2.10.1. Genel Saptamalar

Eserin Adı: Gel bir daha gül ruyini aç handeni göster

Beste: Sultan Mehmed Vahideddin

Güfte: Faik Ali Bey

Eserin Türü: Şarkı

Makamı: Hicaz

Usûlü: Sengin Semai (6/4)

2.10.2. Özel Saptamalar

2.10.2.1. Makamsal Anlayışa İlişkin Saptamalar:

Şekil 62. Rauf Yekta Bey’in “Türk Mûsikîsi” adlı eserinde kullanmış olduğu hicaz makamı dizisi⁹⁰

Yerinde Hicaz dörtlüsüne Nevâ’da Rast beşlisinin eklenmesinden meydana gelmiştir. Hicaz ailesinin geniş yelpazesi ve asma kalışları vardır.

Geleneksel makamsal yapının dışına çıkmamıştır. Hicaz makamının ana dizisinde seyretmiştir.

Şekil 63. Sultan Vahideddin’in Hicaz şarkının 1. kısmı

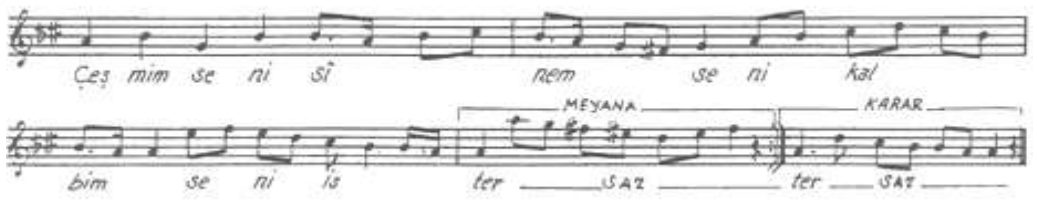
⁹⁰ Rauf Yekta Bey, *Türk Mûsikîsi*, Çev: Orhan Nasuhioğlu, Pan Yayıncılık, İstanbul, 1986, s. 78.

A ve A' bölümünde, eser karar perdesinden çıkıcı bir seyirle başlayarak güçlü civarında seyretmiştir. Nevâ'da buselikli gerdaniye bölgesine kadar çıkmış ve tekrar yerinde hicaz dörtlüsü ile karara doğru inmiştir. Pes bölgelerde yegâh'ta naziri rast beşlisi ile genişleme yapmıştır. Nevada rastla saza geçmiştir.

Şekil 64. Sultan Vahideddin'in Hicaz şarkının 2. kısmı

B bölümünde, güçlü civarında nevada buselikli seyredip yerinde hicaz dörtlüsü ile karara doğru aynı ilk bölümde olduğu gibi seyretmiştir.

Şekil 65. Sultan Vahideddin'in Hicaz şarkının 3. kısmı

B' bölümünde, yerinde hicaz dörtlüsü üzerinde neva bölgesine çıkıp meyana eviç ve acem perdelerini kullanarak kromatik kalıslı geçmiştir.

Şekil 66. Sultan Vahideddin'in Hicaz şarkının 4. kısmı

C bölümünde, Meyan bölümünde tiz bölgelere çıkmadan önce acem ve eviç perdeleri tekrar kullanılmıştır.

Şekil 67. Sultan Vahideddin'in Hicaz şarkının 5. kısmı

C' bölümünde, Muhayyer'de Buselik'li genişleyerek nevada rast ve yerinde hicaz dörtlülerini kullanarak B bölümüne tekrar geçmiştir.

2.10.2.2. Usûl Anlayışına Göre Saptamalar:

Eserin tamamında ika edilen 6/4 Sengin Semai⁹¹ usulü (kuvvetli: düm ve zayıf: tek zamanlar) ezgisel yapı ile düzenli bir şekilde bestelenmiştir.

2.10.2.3. Sözlere İlişkin Saptamalar:

Eserin güftesi Sultan Mehmed Vahideddin'e aittir. Eserin aruz vezni ile yazılmış olan yapısı ve sözel özellikleri aşağıdaki gibidir:

Nazım Şekli: Şarkı

Vezin Yapısı: Aruz Vezni

Kafiye Düzeni: aaba

Konu: Aşk

Gel bir daha gül ruyini aç handeni göster

Çeşmim seni sinem seni kalbim seni ister

Efsane imiş eski muhabbetler emeller

Çeşmim seni sinem seni kalbim seni ister

Not: Yukarıdaki dizelere ait arûz vezin kalıbında her mısra kendi arasında değişkenlik göstermektedir. Bu duruma göre güftenin ana vezin yapısını şu şekilde sıralayabiliriz:

Ana vezin kalıbı: (Mef û lü / Me fâ î lü / Me fâ î lü / Fe û lün)

2.10.2.4. Biçime İlişkin Saptamalar:

Eserde kullanılan devrelerin tamamında geleneksel bir anlayış hâkim olmakla birlikte eser (cümle), durak perdesinde karar ederek biçim özelliklerini yansıtmaktadır. Eserin şarkı biçiminde bestelenmiş olan beşer mısralı biçim kurgusu aşağıdaki gibidir:

Yapının özeti;

(AA') 1.mısra, 1. devre, zemin

(BB') 2.mısra, 2. devre, nakarat

(CC') 3. mısra, 3. devre, meyan

⁹¹ Sengin semai terimi bilgi için bkz.: s.62.

(BB') 4. mısra, 4. devre, nakarat

Genel Yapı;

[(AA')+(BB')+(CC')+(BB')]

2.10.2.5. Tür Özellikleri

Eserin ait olduğu tür “Murabba”⁹² şarkı”türüdür. Eser türüne uygun biçimde yazılmış olmakla birlikte türünün belli başlı özelliklerini de yansıtmaktadır. Küçük usûlle bestelenmiş olması ise bunun bir kanıtıdır.

⁹² Murabba terimi bilgi için bkz.; s. 18.

HİCAZ ŞARKI

(Gel bir daha gül rûyini aç handeni göster)

Sengin Semai

Güfte: Fâik Âlî Bey

Beste: Sultan Mehmed Vahideddin

Gel bir da ha gül rû yi ni aç han de ni gös
ter Gel bir da ha gül rû yi ni aç
han de ni gös ter SAZ
Çeş mim se ni sî nem se ni kal
bim se ni is ter SAZ
Çeş mim se ni sî nem se ni kal
bim se ni is ter MEYANA KARAR ter SAZ ter
MEYAN Ef sâ ne i miş es ki mu hab
bet ler e mel ler SAZ
Ef sâ ne i miş es ki ma hab
bet ler e mel ler SAZ

Şekil 68. Sultan Vahideddin'in Hicaz şarkının tam notası

93 Bardakçı, Murat a.g.e., s.60.

SONUÇ

“Sultan Mehmed Vahideddin Şarkılarının Tür ve Biçim Yönünden Analizi” başlıklı bu çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- 1) Sultan VI. Mehmed Vahideddin, son Osmanlı padişahıdır. Padişahlık dönemindeki siyasi olaylar, karmaşık olduğu kadar çok başlıklıdır.
- 2) Sultan Mehmed Vahideddin’in iki Rast, bir Sazkâr, iki Suzidılara, bir Mahur, üç Suzinak, üç Nihavend, beş Uşşak, bir Hüseyini, bir Gülizar, sekiz Hicaz, dört Saba, üç Hüzam, bir Evç, dört Ferahnâk, iki Suzidil makamlarında toplam kırk bir bestesinin notası mevcuttur. Bu notalardan iki Rast, bir Sazkâr, bir Mahur, üç Nihavend, bir Uşşak, bir hüseyini ve bir hicaz makamında bestelenen şarkılarının biçim ve tür yönünden analizi yapılmıştır.
- 3) Sultan Mehmed Vahideddin’in eserlerinde yapı itibariyle alışlagelen şarkı biçimlemesinin dışına çıkmadığı görülmektedir. Yani eserlerinde (A) zemin, (B) nakarat, (C) meyan, (B) nakarat yapılanması işlenilmiştir.
- 4) Bu eserlerin usûl yapılarını incelediğimizde, beşinin Aksak, üçünün Sengin Semai, birinin Ağır Aksak, birinin Ağır Düyek olduğu görülmüştür. Usûllerin darp yapısının, eserlerin melodik ve güftelerin prozodik yapısıyla tamamen uyumlu olduğu tespit edilmiştir.
- 5) Eserlerin sözlerinin nazım şekillerine baktığımızda, sekizinin murabba şarkı, birinin muhammes, müselles nazım türünde olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca eserlerin biri 11’li hece ölçüsü, dokuzu arûz vezni ile yazılmıştır.
- 6) Sultan Mehmed Vahideddin şarkı formunda bestelediği eserler incelendiğinde padişahın, III. Selim kadar deha bir bestekâr olmadığı ve Hacı Ârif Bey kadar şarkı formunu mükemmel kullanamadığını söyleyebiliriz. Fakat geleneksel bestekâr özelliklerini taşıması, şarkı formunu kullanması ve bestelerinde, yaşadığı aşk, memleket hasreti, evlat özlemi, vatan sevdası gibi duyguları hissettirmiş olması önemli bir özellik olarak görülmektedir.
- 7) Bu akademik çalışma sonucunda Osmanlı’da Türk Müziği’nin altın devrine nasıl ulaştığını ve Osmanlı’nın son padişahına gelene kadar Türk Müziği’ne verilen önemi araştırıp inceleme fırsatı bulduk ve musikimizin derinliğinin önemini vurguladık.

KAYNAKLAR

- ALBAYRAK, Nurettin, “Hece Vezni”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. XVII, İstanbul, 1998, ss. 148 - 150.
- PALA, İskender-KILIÇ, Filiz, “Muaşşer”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. XXXI, İstanbul, 1998, ss. 234 - 235.
- UZUN, Mustafa, “Şarkı”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. XXXVIII, İstanbul, 2010, ss. 357 - 358.
- KÜÇÜK, Cevdet, ”Mehmed VI”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara 2003, cilt: XXVIII, ss. 422 - 430.
- AKYILDIZ, Ali, “Hükümet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara 1998, C. XVIII, s. 473.
- ERASLAN, Cezmi, “Mudanya Mütarekesi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara 2005, C. XXX, s. 357.
- BARDAKÇI, Murat, *Şahbaba*, Everest Yayınları, İstanbul 2015.
- BARDAKÇI, Murat, *Osmanoğulları'nın Son Padişahı Mehmed Vahideddin'in Eserleri Sultanî Besteler*, Pan Yayıncılık 1997 ss.22-100 İstanbul.
- İNAL, M. Kemal, *Son Sadrazamlar*, c.4, İstanbul, 1951, s. 2101.
- İNAL, M. Kemal, *Son Sadrazamlar*, c.4, İstanbul, 1951, s. 2095.
- YEKTA, Rauf, *Türk Mûsikîsi*, Çev.: Orhan Nasuhioğlu, Pan Yayıncılık, İstanbul, 1986.
- TANRIKORUR, Cinuçen *Mûzik, Kültür, Dil*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2009.
- YAVAŞCA, Alâeddin, *Türk Mûsikîsi'nde Kompozisyon ve Beste Biçimleri*, Türk Kültürüne Hizmet Vakfı, İstanbul, 2002.
- YEKTA, Rauf, *Türk Mûsikîsi*, Çev.: Orhan Nasuhioğlu, Pan Yayıncılık, İstanbul, 1986.
- ÖZKAN, İsmail Hakkı, *Türk Mûsikîsi Nazariyatı ve Usûlleri - Kudüm Velveleleri*, Ötüken Neşriyat A.Ş., İstanbul, 2006.

EKLER

Ek 1. Orjinallik Raporu

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	CEMİL HADİ BULUT
Öğrenci Numarası	122251104
Enstitü Anabilim Dalı	MÜZİK
Programı	TÜRK SANAT MÜZİĞİ
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	YRD. DOÇ. DR. YAVUZ DEMİRTAŞ
Tez Başlığı (Türkçe)	SULTAN MEHMED VAHİDEDDİN ŞARKILARININ TÜR VE BİÇİM YÖNÜNDEN ANALİZİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 82 sayfalık kısmına ilişkin, 29/12/2019 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orjinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 24 'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç/dâhil
- 4- 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yukarıda bilgileri verilen öğrencinin doktora tezi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından belirlenen azami benzerlik oranlarını aşmadığını ve tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. Gereğini saygılarımla arz ederim.

YRD. DOÇ. DR. YAVUZ DEMİRTAŞ

[Signature]
Danışmanın Adı-Soyadı
(İmzası)

YRD. DOÇ. DR. YAVUZ DEMİRTAŞ

[Signature]
Anabilim Dalı Başkanı
(İmzası)

F.Ü.LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ÖĞRETİM YÖNETMELİĞİ

Madde 41- Lisansüstü tezleri ile birlikte teslim edilmesi gereken belgeler şunlardır:

- a) Lisansüstü tezler, savunma öncesinde **intihal program raporu** ve ilgili makale şartını¹ sağladığına dair belgeleri ile birlikte enstitüye teslim edilir.
- b) İntihal raporu ile ilgili olarak etik kurallar dâhilindeki benzerlik oranları ilgili Enstitü Yönetim Kurulu tarafından belirlenir. (Enstitü Yönetim Kurulu tarafından tezin, intihal kapsamı dışında değerlendirilmesi için TURNITIN'den alınan raporda "benzerlik oranı"nın, "alıntılar hariç" en fazla %10, "alıntılar dâhil" % 30'u geçmemesi şeklinde kabul edilmiştir).

¹ Makale şartı doktora öğrencilerini kapsamaktadır.

Ek 2. Sultan Mehmed Vahideddin'e Ait, Murat Bardakçı'nın Sultânî Besteler kitabından elde edilen notaların orijinal nüshaları

SUZİDİLÂRÂ ŞARKI

(Kıskanır her gece senden beni ol zûlf-i tirâz)

Ağır Aksak

Sultan Mehmed Vahideddin

Âh kış ka nır her ge ce sen den
 be ni o zûl fi tı
 râz — SAZ —
 sak lı yor sı ne i ur yâ
 nı nı ben den yaz râ
 mâz mâz — SAZ —
 MEYÂN
 Her te lin den sa cı yo rû
 hu ma bir nûk he tı
 râz râz — SAZ —
 Se nu yur Sun da ni çün zûl

Şekil 69. Sultan Vahideddin'e ait Suzidilâra şarkının notası 1. sayfa

fâ pe ri şân u yu
 mâz mâz -SAZ-
 Da ğı lır zül fû te rin göğ sū nūn
 ūs tūn de ka lır -SAZ-
 rı nâ zik te ri ni nûk he ti
 sî nen de na lır âh
 rı nâ zik te ri ni nûk
 he ti sî nen de nâ
 lır -SAZ- zik

Şekil 70. Sultan Vahideddin'e ait Suzidilara şarkının notası 2. sayfa

SUZİDİLÂRÂ ŞARKI

(Öldürse de aşkın beni senden yine geçmem)

Sengin Semai

Sultan Mehmed Vahideddin

öl dır se de aş kın be ni sen
den yi ne geç mem SAZ
Çık sın se ni sev mek le gö nül
mah şe re kur rem SAZ rem SAZ
MEYÂN
Sev mek le ö len kâ ki e der aş ka da mah rem SAZ
Sev mez se se vil mez se mü eb bed o lur â dem SAZ
Çık sın se ni sev mek le gö nül mah şe re kur rem SAZ
Bir lâ ne i rus lat da ö ten mes
ti mü nev ver SAZ sev mek le se vil
mek i ki eş bül bü le ben zer âh

Şekil 71. Sultan Vahideddin'e ait Suzidilâra şarkının notası 1. Sayfa

Sev miş se se vil miş se mü eb
bed ya çar â dem SAZ

Şekil 72. Sultan Vahideddin'e ait Suzidilâra şarkının notası 2. Sayfa

SUZİNÂK ŞARKI

(Çekdiği âlâm-ı aşkın oldu dîl bîgânesi)

Ağır Aksak

Sultan Mehmed Vahideddin

çek di ği â lâ mı aş kın
ol du dîl bî gâ gâ ne
sı Bu di li şey
dâ de ğil dir
bir gö nûl vî
râ râ ne
sı
MEYÂN SON SAE
Şîm di dil sak
bâ yı aş kın

Şekil 73. Sultan Vahideddin'e ait Suzinak şarkının notası 1. Sayfa

bir kı rık pey
mâ mâ ne

Şekil 74. Sultan Vahideddin'e ait Suzinak şarkının notası 2. Sayfa

SUZİNÂK ŞARKI

(Bahar âlihesi ol seyre başla gül-zârı)

Aksak Semai

Sultan Mehmed Vahideddin

Be hâ râ lî he si ol sey re baş la gül
 zâ ri — SAZ — çi çek le rin
 a ra sin da sa lın bi rız
 bâ ri — SAZ —
 — Çi çek le rin a ra sin da sa lın bi rız
 MEYANA MEYANA KARAR (SON)
 MEYAN
 Bu hâ lî gör sū nu tan sin ba hâ rin ez
 hâ ri — SAZ — Bu hâ lî gör
 sū nu tan sin be hâ rin ez hâ rin
 yürük
 Be ya zo muz la rı nâ saç da zūl fū zer tâ

Şekil 75. Sultan Vahideddin'e ait Suzinak şarkının notası 1. Sayfa

ri çi çek le rin a
 ra sin da sa lın bi rız bâ ri — SAZ —

Şekil 76. Sultan Vahideddin'e ait Suzinak şarkının notası 2. Sayfa

SUZİNÂK ŞARKI

(Merdum-i dîdeme bilmem ne füsûn etdi felek)

Devr-i Hindî

Sultan Mehmed Vahideddin

Mer du mi di de me bil mem
ne fû zûn et di fe lek (SAZ)
Gir ye mi kıl di fû zûn eş
ki mi hûn et di fe lek (SON)
KARAR.
(SAZ) lek (SAZ)
MEYÂN
Şir ler pen çe i kâh rım da
o lu ri ken ler zân
(SAZ) Be ni bir göz
le ri â hû ya ze bân et di fe lek

Şekil 77. Sultan Vahideddin'e ait Suzinak şarkının notası

UŞŞAK ŞARKI

(Benden ey mâ'şûkam enzârın girizân olmasın)

Güfte: Fâik Âlî Bey

Beste: Sultan Mehmed Vahideddin

Ağır Aksak

Ben den ey mâ'şûkam en zâ
rîn-gî ri zân
α mā
sin SAZ
Bey ri şev ka bâ dî yâ dîm
dâ rî âlt zân
ol mā
sin SAZ
sin SAZ
vâ dî vus lat

Şekil 78. Sultan Vahideddin'e ait Uşşak şarkının notası 1. Sayfa

-dân -a man gön
lün pe şî man

Şekil 79. Sultan Vahideddin'e ait Uşşak şarkının notası 2. Sayfa

UŞŞAK ŞARKI

(Ey şûh-i kerem-pîşe dil-i zâr senindir)

Düyek

Güfte: Nedîm

Beste: Sultan Mehmed Vahideddin

Ey şûh-i ke rem pî şe di li zâr se
nin dir A ma na man a ma na man SAZ
Yok hî lâ fîm âs lâ dūr dâ nem gel bir dâ nem gel
a câ nim gel a gû lûm gel â man a man gel â ma na ma na man SAZ
Ey kâ nî ke rem an dâ ne var kim se nin dir
a ma na ma na man a ma na man a ma na ma na man Pî n hâ nû
hû vey dâ dūr dâ nem gel bir dâ nem gel a câ nim gel
gel gû lûm gel â ma na man gel â man a man SAZ (SON)
MEVÂN Sen kim ge le sîn mec li se bir yer mî bu lun maz
a ma na ma na man a man a ma na man a man a man Baş üs re

Şekil 80. Sultan Vahideddin'e ait Uşşak şarkının notası 1. Sayfa

ye rin var Dūr dâ nem gel bir dâ nem gel gel a câ nim
gel a gû lûm a ma na man gel â ma na ma na man SAZ

Şekil 81. Sultan Vahideddin'e ait Uşşak şarkının notası 2. Sayfa

UŞŞAK ŞARKI

(Hande yakışır çehrene ey verd-i melâhet)

Düyek

Sultan Mehmed Vahideddin

han de ya kı şır çeht re
ne ey ver ver
ver di me lâ kat —SAZ—
han de ge ri rir gül rû
yi ne baş baş
baş ka le ta fet —SAZ—
MEVÂN
han den le do ğar gön lü
me bir miht miht
miht ri şa â det —SAZ—
han den le o lur â le

Şekil 82. Sultan Vahideddin'e ait Uşşak şarkının notası 1. Sayfa

mî aş kıym kıym
kıym ba na gül şen —SAZ—

Şekil 83. Sultan Vahideddin'e ait Uşşak şarkının notası 2. Sayfa

UŞŞAK ŞARKI

(Dök dök yüzüme saçlarını gözyaşı bitsin)

Sengin Semai

Sultan Mehmed Vahideddin

Dök dök yü zü me saç la rı nı
göz ya şı bit sin SAZ
göz ya şı bit sin SAZ
Sal nû rı ce mâ lin di le gam
Sis le ri git sin SAZ
Sis le ri git sin SAZ (SON)
MEYÂN
Pür şev ki şa fâ ey le sin â fâ kı mı han
den â fâ kı mı han den SAZ
Bir bû se di ril tip bu ö lü
kal bi şen et sin SAZ
kal bi şen et sin SAZ

Şekil 84. Sultan Vahideddin'e ait Uşşak şarkının notası

GÜLİZAR ŞARKI

(Hüsnün hayâli çeşmimde her an)

Aksak

Sultan Mehmed Vahideddin

Hüs nün hâ yâ li -SAZ- çeş mim de her an -SAZ-
 -Aş kın me lâ li -SAZ- gön lüm de her an -SAZ-
 -Aş kın me lâ li -SAZ- gön lüm de
 pin hân -SAZ- Aş kın me lâ li -SAZ-
 gön lüm de pin hân -SAZ- pin hân -SAZ-
 MEVÂN
 -Bek ler du rur lar -SAZ- gir yâ nû
 nâ lân -SAZ- Bek ler du rur lar -SAZ-
 gir yâ nû nâ lân -SAZ- Ref' i ni
 ka bet -SAZ- ey miş ri tâ bân -SAZ-
 Nû rı ce mâ lîn -SAZ- ol sun nû mâ yân (SON)

Şekil 85. Sultan Vahideddin'e ait Gülizar şarkının notası

HİCAZ NA'T-I ŞERİF

(Ey rûh-ı ümem asl-ı kerem dürr-i mükerrem)

Ağır Düyek

Sultan Mehmed Vahideddin

Ey ru kı â mem as lı ke rem dūr ri mû ker rem

Ey med re se i â le me al lâ me i â lem

Ey med re se i â le me al lâ me i â lem âh

MEVÂN

Â vâ re le re ey ke re mi rāk mî mû sel lem âh

Â vâ re le re ey ke re mi rāk mî mû sel lem

SON

Dil dâ de nem â vâ re nem ur gön lû me mer kem

yürük

Ser dâ rı re sul sūn gū he ri

ek me li â lem

lev lâ ki le mem duh sun sen ey

Ser ve ri â lem

Şekil 86. Sultan Vahideddin'e ait Hicaz Na't-ı Şerif notası 1. Sayfa

AĞIR

lev lâ ki le mem duh sun sen ey

Ser ve ri â lem

Şekil 87. Sultan Vahideddin'e ait Hicaz Na't-ı Şerif notası 2. Sayfa

HİCAZ ŞARKI

(Renk alır çeşm-i kebûdundan semâ)

Ağır Aksak

Sultan Mehmed Vahideddin

Renk ā lır Çeş mi ke bû dun dan se mâ SAZ Fey za lır ol râ rı zûl fûn den zi MEYÂN'Â KARAR yâ SAZ MEYÂN Vec hi nin mak bû lû dır hûr nû be hâr SAZ Şüb he öz ey dil pe ri nâ

Şekil 88. Sultan Vahideddin'e ait Hicaz Şarkısı notası 1. Sayfa

zik e dâ SAZ

Şekil 89. Sultan Vahideddin'e ait Hicaz Şarkısı notası 2 . Sayfa

HİCAZ ŞARKI

(Sevdiceğim ey rû-yi gül)

Türk Aksağı

Sultan Mehmed Vahideddin

Sev di ce ğim ey rû yi gül

Du aak la rın bîr câ mı mûl mûl

yak ma be ri ey le me kül

her dem ba na on lar la gül SAZ

her dem ba na on lar la gül SAZ

cî ci cî ğim et me e zâ SAZ

Ba zı sı lem ba zı ce fâ SAZ

lâ yık de ğil bôy le sa na

gül zel le re çir kin e dâ SAZ

gül zel le re çir kin e dâ SAZ (SON)

Şekil 90. Sultan Vahideddin'e ait Hicaz Şarkısı notası

HİCAZ ŞARKI

(Yer tutdu hayâlimde o pertevli cemâlin)

Curcuna

Sultan Mehmed Vahideddin

Yer tut du ha yâ lim de o per tev li
 ce mâ lin — SAZ —
 Git mez göz ö nün de gö züm nû ru
 ha yâ lin — SAZ —
 git mez göz ö nün de gö züm nû ru
 ha yâ lin — SAZ —
 MEYÂN
 Kar şım da do laş mak da ha yâ li ru kı â
 lin — SAZ — Kar şım da do laş mak da
 ha yâ li ru kı â lin — SAZ —

Şekil 91. Sultan Vahideddin'e ait Hicaz Şarkısı notası

HİCAZ ŞARKI

(Ey melek-rû sen gibi bir rû semen-sâ olamaz)

Aksak

Sultan Mehmed Vahideddin

Ey me lek rû sen gi bi bir

rû se men sâ o la mız SAZ —

Ba ğı hûs nûn gi bi bir câ yi te mâ şâ

o la mız SAZ —

Ba ğı hûs nûn gi bi bir câ yi te mâ şâ

o la mız SAZ — KARAR —

MEYÂN Ren ği ruh sâ rı na ben zer SAZ — gû li ham râ

o la mız SAZ —

Şekil 92. Sultan Vahideddin'e ait Hicaz Şarkısı notası

HİCAZ ŞARKI

(Sâki nedendir bu tavr-ı nâzın)

Aksak

Sultan Mehmed Vahideddin

Sâ kî ne den dîr bu tavr ı nâ zın
 zev ki mu vâk kât bir âb i
 çin mi bir âb i çin mi
 Ey dîl bu mey lîn hû bâ mi
 dek re hal kın dî lîn den fer yâ di
 çin mi fer yâ di çin mi
 Ağ ka ne den dîr bu in ti sâ bîn
 her hâ lû tav rım ber bâ dî
 çin mi ber bâ dî çin mi
 Hep bun ca gay ret kem der dū mih net

Şekil 93. Sultan Vahideddin'e ait Hicaz Şarkısı notası 1. Sayfa

dūn yâ i çin mi sev dâ i
 çin mi fer dâ i çin mi

Şekil 94. Sultan Vahideddin'e ait Hicaz Şarkısı notası 2. Sayfa

HİCAZ ŞARKI

(Pây-mâl etdin nihâl-i kâımını)

Aksak

Sultan Mehmed Vahideddin

of of of of

Pâ yi mâ let din ni kâ li kâ mi mi

of of of of

Ti re kul dın Sub hı dem ey yâ mi mi
Ga li bā ır tık u nut dın nâ mi mi

of of of of (SON)

MEYÂN

zeh ri le â lû de et din cā mi mi

Zeh ri le â lû de et din cā mi mi

of of of of

Sây le kim den is te yim â rā mi mi

of of of of

Şekil 95. Sultan Vahideddin'e ait Hicaz Şarkısı notası 1. Sayfa

Ey le dın de cā re sız en cā mi mi

of of of

Ga li bā ır tık u nut dın nâ mi mi

Şekil 96. Sultan Vahideddin'e ait Hicaz Şarkısı notası 2. Sayfa

SABÂ ŞARKI

(Beni öldürmeyi âr eylemiş ol sîm-tenim)

Ağır Aksak

Sultan Mehmed Vahideddin

Be ni öl dür
me yi âr ey SAZ
le miş ol sı
mi i te nim SAZ
vâ ra yım yal
de mi rus lat
vâ ra yım boy
da ba na hâ SAZ
nu ma ta kıp
il o lur pî
ke re fe he nim (son) SAZ
MEVÂN
ke re fe he nim
kul le i cen
net o lur şa SAZ
ce ke yim çak

Şekil 97. Sultan Vahideddin'e ait Saba Şarkısı notası

SABÂ ŞARKI

(Mest-i zehr-i firkat ü hicrânınam)

Ağır Aksak

Sultan Mehmed Vahideddin

Mes ti zeh ri
fir ka ti hic
ra nam SAZ
Has Sev di i gim nev şa
mî di bi der ih mâ şa na nu
yes te i SAZ nâm nâm SAZ
MESÂN nâm Ben ke lâ kî
nâ ve ki mîj nî
gâ nî nâm SAZ

Şekil 98. Sultan Vahideddin'e ait Saba Şarkısı notası

Hey hey hey

hey hey — SAZ —

Ey mül ki hüs nün li e

mî ri hey hey

hey hey hey — SAZ —

Ol sun ma ka min sî nem se
Sev dâ e sî ri Sev dâ e

ri sî ri ri hey hey

hey hey hey (SON) — SAZ —

MEYÂN

Bil sen ne ol du â zâ de

gön lüm hey hey

hey hey — SAZ —

Şekil 99. Sultan Vahideddin’e ait Saba Şarkısı notası

SABÂ ŞARKI

(Dildâde olurdun güzelim kendine kendin)

Sengin Semai

Sultan Mehmed Vahideddin

Dil dâ de o lur dun gü ze lim

ken di ne ken din SAZ

Dil dâ de o lur dun gü ze lim

ken di ne ken din SAZ

Pi şin de a yân ol sa e ğer

hûs nü bü len din SAZ

Pi şin de a yân ol sa e ğer

hûs nü bü len din (SON) SAZ

MEYÂN Â lem de gö rür dün ki se nin

var mı me nen din SAZ

Şekil 100. Sultan Vahideddin'e ait Saba Şarkısı notası 1. sayfası

Â lem de gö rür dün ki se nin

var mı me nen din SAZ

Şekil 101. Sultan Vahideddin'e ait Saba Şarkısı notası 2. sayfası

HÜZZAM ŞARKI

(Bahriyârım sevdiğimçün ey perî-peyker seni)

Ağır Aksak

Sultan Mehmed Vahideddin

Bah ti yâ rım sev di ğim çün
 ey pe ri pey ker se
 ni ni — SAZ —
 Zev ki dün yâ dâ n ka ber dâ
 rey le di aş kın be
 ni ni — SAZ — ni — SAZ —
 MEVÂN
 Şû ' le li hûs
 nûn le nû ret
 dîn bu kal bi
 he
 ni ni — SAZ —

Şekil 102. Sultan Vahideddin'e ait Hüzam Şarkısı notası

HÜZZAM ŞARKI

(Erdi yine mevsim-i gül geldi yaz)

Aksak

Sultan Mehmed Vahideddin

The musical score is written in 9/8 time (Aksak) and D major. It consists of 10 staves of music. The lyrics are in Ottoman Turkish. The score includes various musical notations such as notes, rests, and bar lines. There are also indications for instruments like 'saz' and 'bağlama' (bağlama) and a section marked 'MEYÂN'.

Lyrics (Ottoman Turkish):

Er di yi ne mevr si mi gül
gel di yaz saz yaz saz
Çık dı çe men zâ re bü tün
iş ve bâz saz
Çık dı çe men zâ re bü tün
iş ve bâz saz
MEYÂN
Az mi gû lis tân e dîp ey
Ser vû nâz saz
Az mi gû lis tân e dîp ey
Ser vû nâz saz

Şekil 103. Sultan Vahideddin'e ait Hüzam Şarkısı notası

HÜZZAM ŞARKI

(Bir vecd-i cünûn-sâze düşüp el ele kalsak)

Türk Aksağı

Güfte: Fâik Âlî Bey

Beste: Sultan Mehmed Vahideddin

Bir vecd-i cünûn-sâze düşüp el ele kalsak

e le çık sak sak

yük sek le - re yük sek le - re yük sek

le re çık sak yük sek le - re yük

sek le - re yük sek le re çık sak **SON**

MEYAN
Hâ ki le - re mah sâs o lan â

det le ri yık sak

hâ ki le - re mah sâs o - lan â

det le ri yık sak *gliss.*

Şekil 104. Sultan Vahideddin'e ait Hüzam Şarkısı notası

EVC ŞARKI

(Hacle-i bî-yâre benzer sahn-ı gülzâr-ı bahar)

Ağır Aksak

Sultan Mehmed Vahideddin

Hac le i bi zâ re ben zer

Sah ni gül zâ ri ri ri ri ba

hâ hey câ nim SAZ

San ki cûy ler şan

Bir pe ri şan

Yâğ dî der mâ gu

zî şum uî da gir el yân hâ

bî ni bî ni kâ he

râr zâr hey hey câ nim nim SAZ

MEYÂN

Şe re mem ben sur su nar tîk

an de li bi nâğ nâğ nâğ me

kâr hey câ nim SAZ

Şekil 105. Sultan Vahideddin'e ait Evc Şarkısı notası

FERAHNÂK ŞARKI

(Mâ'mure yurdlarımızdan çıkan siyah duman)

Sofyan

Sultan Mehmed Vahideddin

Mâ' mü re yurd la rı mız dan
 çı kan sı yah du man — saz —
 Pâ ki ze cû yi bâr la rı mız dâl ga dâl ga kan —
 — saz — Pâ ki ze cû yi bâr la rı
 mız dâl ga dâl ga kan — saz —
 Mes cid ler mız de mak be ri lû lûm da
 hay ki ran — saz — Nâ mû sı dî rû ir kı nâ
 â zâ ri den şu çan — saz — Aç sın bu hâ
 bı gaf le ti ey mil — le tim — u yan — saz —
 Bit mez ni hâ bı gaf le tin
 ey mil le tim u yan

Şekil 106. Sultan Vahideddin'e ait Ferâhnak Şarkısı notası

FERAHNÂK ŞARKI

(Aşk mahvetse bile sevdiceğim cân ü teni)

Ağır Aksak

Sultan Mehmed Vahideddin

Aşk mah vet se bi le sev
di ce ğim cân nû te
ni SAZ
yi ne rû mem hum
âh
se ve cek ok sa na lâ yık sa de ği lim sev
le me se be
ri ri (SON) SAZ
MEYÂN İs te mez ken
se ni üz mek
a zı cık sev

Şekil 107. Sultan Vahideddin'e ait Ferâhnâk Şarkısı notası 1. sayfa

se de
rim SAZ

Şekil 108. Sultan Vahideddin'e ait Ferâhnâk Şarkısı notası 2. sayfa

FERAHNÂK ŞARKI

(Ey perî-hande her an vech-i tâbânın güler)

Aksak

Sultan Mehmed Vahideddin

Ey pe ri yi han de her an
vec ki tâ bâ nın gü ler — SAZ —
zül fû zer tâ nın gü ler çeş
mâ ni müj gâ nın gü ler — SAZ —
— leble rin den dâ nı şeh vâ — SAZ —
— rin ze neh dâ nın gü ler — SAZ —
— Ger de nin sı nen de ki pür — SAZ —
iş ve bus tâ nın gü ler — SAZ —
hâ li pîn hâ nın gü ler vâz' ı nû mâ
yâ nın gü ler

Şekil 109. Sultan Vahideddin'e ait Ferâhnâk Şarkı notası 1.sayfa

Neş'e den mah lûk mu sun hûs nûn gü
ler â nın gü ler — SAZ —

Şekil 110. Sultan Vahideddin'e ait Ferâhnâk Şarkı notası 2.sayfa

FERAHNÂK ŞARKI

(Ey nihâl-i işve bir nevres-fidânımsın benim)

Güfte: Şeyh Galib

Beste: Sultan Mehmed Vahideddin

Curcuna

Ey ni hâ li i ş ve bir nev —SAZ—

res fi dâ nim sîn be nim —SAZ—

Gör dü ğûm ğûn den be ri hâ —SAZ—

tır ni şâ nim sîn be nim —SAZ— nim —SAZ—

MEVÂN

Ben ne hâ cet ki di yem rû —SAZ—

ki re vâ nim sîn be nim —SAZ—

Ben ne hâ cet ki di yem rû —SAZ—

ki re vâ nim sîn be nim —SAZ—

Şekil 111. Sultan Vahideddin'e ait Ferâhnâk Şarkı notası

SÛZİDİL ŞARKI

(Fikr ü hulyâsı bütûn serde gezer)

Ağır Aksak

Sultan Mehmed Vahideddin

Âh fik ri hul yâ sı bü tün ser

de ge

zer âh — SAZ —

Ken di sı şim di a ceb

ner de ge zer (SÖN) — SAZ —

MEYÂN

Ger çi dil bez mi sa fâ sîn

dan

dîr âh — SAZ —

Fik ri mef tû nun o yer ler

de ge

zer âh — SAZ —

Şekil 112. Sultan Vahideddin'e ait Sûzidil Şarkı notası

SÛZİDİL ŞARKI
(Felâket bağıni gezdım serseri)

Nım Sofyan

Sultan Mehmed Vahideddin

Ah ————— Ah ————— Ah —————

— Fe lâ ket ba ğı nı ge z dım âh ————— âh —————

— âh ————— ser se ri ————— —SAR—

Fer yâ dı zâ rı mı âh

Fer yâ tırık la rı yer de

âh ————— âh ————— du yan kal ma ni şan kal ma

miş miş —SAR— Fer yâ tırık la rı yer de

âh ————— âh ————— âh ————— du yan kal ma ni şan kal ma miş miş

âh ————— âh ————— âh —————

A ra dım o şa hin yi ğit âh —————

âh ————— âh ————— er le ri ————— —SAR—

Şekil 113. Sultan Vahideddin'e ait Sûzidil Şarkı notası

Ek – 2: Sultan Mehmed Vahideddin’in kendi el yazısı ile yazdığı Nihavend şarkının notası, Murat Bardakçı’nın Sultânî Besteler kitabından elde edilmiştir.

Sultan Vahideddin'in elyazısıyla bir eseri:
Nihavend Şarkı - "Ey melek-haslet benim pîrâye-i cânım mısın?"

Ek 3. Sultan Mehmed Vahideddin'in farklı zamanlarda çekilmiş fotoğrafları ve Şam'daki mezarının fotoğrafları;

Resim 1. Sultan VI. Mehmed Vahideddin

Resim 2. Sultan VI. Mehmed Vahideddin bir tören geçişinde

Resim 3. Sultan Mehmed Vahideddin'in mezarı

ÖZ GEÇMİŞ

05.12.1989 Elazığ doğumluyum. Elazığ Namık Kemal İlköğretim okulunda ilköğretimi, Elazığ Mehmet Akif Ersoy Lisesi'nde ise Ortaöğretimi tamamladım.

Müzik eğitimine ilk olarak Elazığ Musiki Cemiyetinde Ud kürsüsü öğrencisi olarak başladım. Elazığ Musiki cemiyeti ud öğrencisi ve ud eğitmeni olarak çeşitli konser ve etkinliklerde yer aldım. Lisans öğrenimi için 2007 yılında Fırat Üniversitesi Devlet Konservatuvarı'nın Türk Müziği Temel Bilimler bölümünü özel yetenek sınavı sonucunda ikinci olarak okumaya hak kazandım. Üniversite öğrenimim esnasında konser ve yarışmalara katıldım. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi (Bülent Ecevit Üniversitesi) Üniversiteler arası Şan yarışmasında Jüri Özel ödülü ve Uluslararası Mersin Silifke Halk Müziği yarışmasında ise Halk Müziği Solisti birinciliği ödülleri kazandım. 2012 yılında Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nden Pedagojik Formasyon sertifikasını da alarak hem sanatçı hem de Müzik öğretmenliği unvanlarına hak kazanarak mezun oldum.

14.09.2012 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı'nın Eylül ayı öğretmen ilk atamalarıyla Şırnak Merkez Gazipaşa Ortaokuluna Müzik Öğretmeni olarak atandım. 2014 yılı Ağustos 356 kısa dönem olarak askerliğimi K.K.K Armoni Mızıkası Komutanlığında vatani görevimi Bnd.Er olarak tamamladım.

Şırnak'ta zorunlu hizmet süremi tamamladıktan sonra 2016 Eylül Aile Birliği Mazeret yer değiştirmesiyle İstanbul Kağıthane Yaşar Doğu Orta Okulu'na tayin oldum, 2017 Şubat Aile Birliği Mazeret yer değiştirmesi ile de Fatih Ali Nar İmam Hatip Orta Okuluna tayin oldum. Evliyim.

Cemil Hadi BULUT